

11. DICENTES : DIGNUS ES, DOMINE DEUS NOSTER, ACCIPERE GLORIAM, ET HONOREM, ET VIRTUTEM. — Sic ut quatuor animalia trisagion cœcerunt Deo, ita ad eorum imitationem idem hic canunt 24 seniores (unde Graeca quedam exemplaria hic addunt : Quia sanctus es »). Nam « virtus » hic idem est quod benedictio et laus virtutis, per metonymiam. Sic ut cap. v, vers. 12, dicitur : « Dignus est Agnus accipere virtutem et divinitatem », id est laudem et doxologiam sue virtutis et divinitatis. Pro virtutem græce est ἀρετή, id est fortitudinem, q. d. Dignus es Domine, qui ex ore nostro, et omnium hominum et Angelorum acclamas confessionem et laudem tuę immensae potentie et fortitudinis, qui omnia creasti, quaque nos aliquos fidèles nobis subditos, victores effecisti : dignus es ut haec tua virtus et robur ab omnibus laudetur et celebretur. Graeca plures Dei titulos continent. Habent enim : ἄγνως εἰ, δόκιμος θεός τὸν ἄγνον, id est, dignus es, Domine ac Deus noster sancte, accipere, etc.

QUTA PROPTER (per) VOLUNTATEM TUAM ERANT (erant, id est fuerunt, existerunt, suam essentiam et existentiam accepserunt, dum, ut sequitur, ex nihilo facta) ET CREATURA SUNT, — et enim et est exegeticum, explicatque r̄ erant, quasi dicat : « Erant et, id est, et creatura sunt. »

Alli : « Erant, » inquit, id est, conservata sunt et conservantur, quasi ob duplex beneficium, scilicet creationis et conservationis, gratias agant Deo ; sequitur enim : « Et creatura sunt. »

Secundo complures pro r̄ erant, id est erant, legunt nisi, id est sunt ; que lectio facilima et planissima est. Ita legit et Vatablus, Erasmus et multi alii.

Tertio, Ansbertus : « Erant, » inquit, creature ante creationem in eternis mentis divine ideis, in aeterno Dei decreto, quo ab omni aeo decreverat, ut in tempore a se creaerentur. Unde huius decreti executionem subdit dicens : « Et creatura sunt. »

Quarto, Alcazar r̄ erant referit ad esse nature, et vero et creatura sunt ad esse gratis, per quam natura per peccatum perdita, quasi de novo creata et instaurata est, q. d. Deo debent homines non tantum esse nature, quod creature omnes per productionem antiquam in Genesi accepérunt ; sed etiam novum esse gratiae, quod illi imperfum est cum facti sunt novae creature, ut ait S. Paulus, et divine consortes nature, ut ait S. Petrus. Verum si potius dixisset, recreata, aut nove, vel rursum creala sunt, non autem absolute, et creatura sunt : hoc enim significat opus primæ creationis, qua res omnes ex nihilo ex opus prodixit et condidit. Porro sub hac quasi radice, hi seniores intelligunt simul opus recreationis, sive redemptionis, gratiae et salutis. Ideo enim mittunt r̄ uas coronas ante thronum, quasi sua merita et saudam Deo accepta ferentes, quasi dicant : Tu, Domine, es creator et auctor omnium rerum, om-

nium bonorum tam naturalium quam supernaturalium ; tibi ergo nostram gloriam debemus, tibi nos nostraque omnia offerimus et referimus, immo noi nostra, sed tua tibi reddimus. Denique notat Aleazar hic per omnia ad templum et vasa templi Salomonis alludi, nisi quod arca, utpote Mosaica, versa sit in arcum collectum, puta iridem pulcherrimam Christi ; et mensa panum propositionis sit liber signatus quem in manu habebat sedens in throno ; pro altari thymiamatis in phiale aureo plena odoramentorum, cap. v, vers. 8 ; pro altari holocaustorum, sic 24 seniorum adoratio, id est sacrificium Misse.

Itaque in veteri Testamento illustria erant novem : primo, thronus Dei ; secundo, arca testamenti ; tertio, dignitas principum sacerdotum ab Aaron prognatorum ; quarto, doctrina legis divinae quæ ibi predicabatur ; quinto, candelabrum aureum eum septem lucernis ; sexto, mensa panum propositionis ; septimo, mare aeneum ; octavo, Cherubini ingentes quos fecit Salomon ; nona, sacrificia que Deo offerebantur. Hisce totidem magis illustria, et ex quo respondentia codem ordinis successerunt in novo Testamento, quia Joannes hic recenset. Nam primo, thronus Dei his sunt Cherubini et propitiatorium, non corporales et vetus, sed spirituales et novum, puta Christus, ejusque fidèles Christiani ; secundo, pro arca fidei apparuit arcus celestis ex smaragdo ; tertio, pro 24 principibus sacerdotiorum surrogantur hic 24 seniorum ; quarto, pro legis doctrina tonitruis et fulgore exaudientur ; quinto, septem candelabri lucernis substituuntur septem coelestes lampades ; sexto, pro mensa panum propositionis proponuntur liber signatus mirabilis in manu Altissimi ; septimo, pro mari aeneo vitrum mare oculis subiectum ; octavo, pro Cherubim Salomonis quatuor animalia admiranda et valde mystica adstant Deo ; nonne, pro priscis victimis cruentis surrogantur incrustatum Misse sacrificium.

Hæc apposita sunt, sed mystica, non literalia, uti vult Alcazar. Additæ non satis congrue arcum in arcu, mensam in librū transformari : licet enim grammaticæ, sive quoad grammata et litteras vox arcæ facile in vocem arcus transeat et commutetur, non tamen res ipsa : alia est enim arcæ, alia arcus, præsertim iridis forma et figura. Ita videmus subinde viros docos, dum minutur et studiosius anhunciuscula et elegantias quadam vel grammaticæ, vel historicas consequantur, et solidio et vero sanctæ Scriptura sensu, aberrare. Cetera satis congrue sibi invicem respondent : verum ad litteram accipienda sunt de templo non terreno, id est Ecclesia, sed colesis. Templo enim Salomonis siue allegoricæ Ecclesiæ militante, ita analogie significavit et representavit oculum, sive Ecclesiæ triumphantem, de qua ad litteram hic agit S. Joannes.

CAPUT QUINTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

8. Joannes videt librū in manu Dei signatum sigillis septem, scriptum intus et foris, quem nemo in cœlo et in terra aperire poterat ; sed vers. 7, solus Agnus occisus eum aperit : quocirca quatuor animalia, et 24 seniores, omnesque celites tam Deum, quam Agnum celebrant et glorificant.

1. Et vidi in dextera sedentis supra thronum, librū scriptum intus et foris, signatum signillis septem. 2. Et vidi Angelum fortē, prædicantem voce magna : Quis est dignus aperire librū, et solvere signacula ejus ? Et nemo poterat, neque in cœlo, neque in terra, neque subtus terram, aperire librū, neque respicere illum. 4. Et ego flebam multum, quoniam nemo dignus inventus est aperire librū, nee videbamus eum. 5. Et unus de senioribus dixit mihi : Ne fleveris : ecce vicit leo de tribu Juda, radix David, aperire librū, et solvere signacula ejus. 6. Et vidi : et ecce in medio throni et quatuor animalium, et in medio seniorum, Agnum stantem tanquam occisum, habentem cornua septem, et oculos septem, qui sunt septem Spiritus Dei, missi in omnem terram. 7. Et venit, et accepit de dextera sedentis in throno librū. 8. Et cum aperiveret librū, quatuor animalia, et viginti quatuor seniores cederunt coram Agno, habentes singuli cilharas, et phialas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes sanctorum. 9. Et cantabant canicum novum, dicentes : Dignus es, Domine, accipere librū, et aperire signacula ejus : quoniam occisus es, et redemisti nos Deo in sanguine tuo ex omni tribu, et lingua, et populo, et natione ; 10. et fecisti nos Deo nostro regnum, et sacerdotes ; et regnabit super terram. 11. Et vidi, et audiui vocem angelorum multorum in circuitu throni, et animalium, et seniorum ; et erat numerus eorum millia millia, 12. dicentium voce magna : Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem, et divinitatem, et sapientiam, et fortitudinem, et honorem, et gloriam, et benedictionem. 13. Et omnem creaturam, quæ in cœlo est et super terram, et sub terra, et quæ sunt in mari, et quæ in eo, omnes adscidentes : Sedent in throno, et Agno, benedictio, et honor, et gloria, et potestas in sæcula sæculorum. 14. Et quatuor animalia dicebant : Amen. Et viginti quatuor seniores cederunt in facies suas, et adoraverunt viventem in sæcula sæculorum.

1. ET VIDI IN DEXTERA SEDENTIS SUPRA THRONUM, LIBRUM SCRIPTUM INTUS ET FORIS, SIGNATUM SIGILLIS SEPTEM. — Alludit ad Isaiae XXXIX, 11 : « Erit vobis visio sic ut verba libri signati, quem cum deducunt scienti litteras, respondebit : Non possum ; signatus est enim. » Et magis ad Ezech. II, 10 :

* Ecce manus missa ad me, in qua erat liber in rotulus, et expandit illum coram me, qui erat scriptus intus et foris. » Unde patet librū hunc non fuisse similem nostris, sed fuisse involutum instar mappe geographicæ convoluta, ut pictus sic Romæ visitur in templis : tales enim orant veterum libri, quos a convolutione vocabant volumina : et tales perpetuostis Hebreos Bibliorum libros vidi in Vaticana Bibliotheca. Veteres enim scribentes in membranis sive pellicibus, ab una, puma mandiori, pellicis parte; eam deinde convol-

abant, colligabant et obsignabant, uti obsignantur testamenta. Aliquando tamen scribabant ab utraque parte membranæ, et tum liber dicebatur scriptus intus et foris, id est, in interiori parte membranæ, et simul in exteriori : talis hic erat (1).

Hinc patet Joannem non potuisse videre librū hunc utriusque fuisse conscriptum, nisi post ejus

(1) Quales opistographæ Plinio avunculus reliquerat, Epist. III, 5. Librum describit Joannes septem sigilli obsignatum, ex septem constantem membranis circa baculum convolutum, quorum singula soisim erant cœgnata, ita quidem ut septem sigilli juxta infirmam baculum partem conspicui possent. Hujus libri ea erat ratio, ut post solutionem cuiusvis sigilli alla membrana revolvi et explicari posset. Symbolice hoc libro divina providentia, vel decreta et consilia Dei arcana significantur. Era liber ex utraque parte scriptus, quia contentus ejus erant prærima et obsignatus, quia arcana in eo erant scripta.

resignationem, revolutionem et explicationem. Quod ergo dicit: « Scriptum intus et foris, » non jam, sed postea aperio et evoluo libro cognovit. Est ergo hic hysterologia: prius enim factum narratur, quod posterius contigit. Denique prius debuerunt resignari sigilla septem funicularum, quibus colligatus et obsignatus erat liber, quam liber posset aperiri, videri et legi. Alter Pineda, lib. V *De Rebus Salom.*, cap. XIII, ubi signatum liber apud Israhel, cap. XXIX, vers. 11, et apud Danihel, cap. VIII, vers. 26, et apud Joannem hic interpretatur, scriptum arcanae notis et characteribus, sicut per notas hieroglyphicas scriberant *Egypti*, et etiamnum scribunt *Sinenses*. Signatus ergo fuit hic liber septem sigillis, quasi septem characteribus, arcana quedam mysteria continentibus, que cap. VI exponuntur. Verum ut ex parte hoc verum sit, negari nequit quin hujus libri signa fuerint sigilla, que clauderent et obsignarent librum, ita ut liber legi non posset nisi sigilli aperiatur et reseraretur. Hoc enim discere hic est et cap. VI in Joanne.

Queres: Quisnam est hic liber signatus? *Primum*, Ticonius, Ambrosius, Rupertus, Richardus, Andreas, Beda, Haymo, Ansbertus, Anselmus, Joachim et Hugo hic, ac Origenes, hom. 12 in *Ezod.*; Eusebius, lib. VIII *Demonstr.*, cap. II; *S. Hieronymus* in *Isiae* cap. XXI, et passim veteres consentunt hunc librum esse sacram Scripturam, sive prophetias tam veteris quam novi Testamenti: de hac enim dicitur *Deut.* XXXIII, 2: « in dextera eius ignea lex. » *Scripsit*, id est *titulus*, « quod novum Testamentum; » *titulus*, « quod vetus: » hoc enim fuit velamentum novi, id est *Ansberti* et *Beda*; vel *foris*, « quod sensum litteralem, » *intus*, « quod spiritualem et mysticam, » *eiusdem* Rupertus. Sigilla septem significant eam plenaria esse mysteria arcana et obscurissima: septenarius enim symnum est multitudinis et universitatis. Ita *Primus* et *Bedam*. Jam primum sigillum, ait Hugo, est sententiarum S. Scriptura profunditas; secundum, sensum multiplicatas; tertium, figurarum varietas; quartum, rerum ipsarum incomprehensibilitas; quintum, mysteriorum obscurissimas; sextum, tropologiarum suavitas; septimum, infallibilis veritas mixta cum rerum invenientia. Hunc librum signatum aperuit Christus, cum abiens in colum Apostolis dedit intelligentiam Scripturarum. De hoc libro pulchre ait Hugo de S. Victore, tractatu *De Arca Noe*: « *Sacra*, inquit, Scriptura liber est vite, cuius origo aeterna, essentialis incorporea, scriptura indelebilis, aspectus desiderabilis, doctrina facilis, scientia dulcis, profunditas inscrutabilis, verba innumerabilitas, et unum tantum verbum omnia. » Quamvis enim sint innumerabilia verba quoad somnum, tamen unicunquam tantum est quoad sensum, seu potius consensem. Unum olim librum vidit Joannes scriptum intus et foris, et audivit: « Quis est dignus aperire librum? » Ubi Rupertus: « *Unus*, inquit, iste liber

S. Scriptura est: quae idcirco dicitur et est unus liber, quia uno spiritu est conscripta, et unus verbi Dei thesaurus et sacramentum est. » Hic sensus plus aequo generalis est. Tam enim Ezechiel, Isaiae et alias S. Scripturas Libris, quam Apocalypsi et huic loco congruit.

Secundo, S. Hilarius, prefatione *ta Psalms*: « Liber, ait, hic est Christus, quia Christus est hujus libri materia et argumentum. Sic ut ergo Xenophon librum quem de Cyro conscripsit, vocat *Cyriptanum*: sic etiam possimus librum hunc inserire, *De Christi Archia*, sive *Princeps*, ut significemus ipsum agerum de Christo. Sigilla septem, ait Hilarius, sunt septem precipua Christi mysteria, scilicet *primum*, incarnationis; *secundum*, nativitas; *tertium*, passio; *quartum*, resurrectio; *quintum*, ascensio in celos; *sextum*, missio Spiritus Sancti; *septimum*, secundus ejus adventus ad iudicium. Et B. Petrus Damiani, serm. *De S. Luca Evangelista*: Septem, ait, sigilla libri signati sunt septem Sacramenta, quibus totus ordo Dominicus dispensacionis impletur, videlicet incarnationis Domini, nativitas, passio, resurrectio, ad celos ascensio, dieinde iudicium, postremo regnum. » Hec Christus solus aperit, quia solus perficit et adimpleri. Vel, ut B. Bernardus, serm. I *De Pascha*: Septem sigilla sunt septem mysteria quae celarunt Christi deitatem et sapientiam. *Primum* est, matris desponsatio cum Joseph; *secundum*, infirmitas corporis Christi; *tertium*, circumcisio; *quartum*, fuga in *Egyptum*; *quintum*, tentatio diaboli; *sexturnum*, scandalum crucis; *septimum*, sepultura. Hec sigilla omnis Christus resurgens resolvit et patefecit. Rursum Seraphinus Firmatus per septem sigilla accipit septem serena passionis Christi: *primum* est, summa impotencia in omnipotente; *secundum*, summa pena in impossibili; *tertium*, summa stultitia coram omnibus in Christo, qui est divina Sapientia; *quartum*, summa paupertas in Deo divitiarum; *quintum*, summa ignominia in summa maiestate; *sextum*, summa derelictio Dei in summa cum eo unione; *septimum*, summa severitas in summo amore Patris erga Filium.

Vерum hoc explicatio, aequa ac prima, nimirum universalis est, atque accommodatissima magis quam genuina. Pari enim modo nonnulli librum hunc signatum accommodant Eucharistie. In ea enim Agnus, id est Christi passio et mors representatur, ipseque Christus passus et occiditur, et celatur septem sigilli, ut de eo vero dici possit illud *Isiae* cap. XLV, 15: « Vere tu es Deus absconditus, Deus Salvator. » Septem signacula que abscondunt Christum in Eucharistia, sunt odor, sapor, color, parvitas, levitas, rotunditas, gracilis hostie, que omnia sunt accidentia panis, non corporis Christi, ita ut hic septem sensus, scilicet quatuor exteriores, visus, odoratus, gustus et tactus, et tres interiores, scilicet sensus communis, phantasia et aestimativa,

qui sensum exteriorum iudicium sequuntur, fallantur, et iudicent esse panem. Rursum septem signacula sunt septem maxima miracula, quae faciunt hoc Sacramentum esse arcanum arcanorum Dei: *primum* est transsubstantiatio, quod scilicet tota substantia panis et vini convertatur in substantiam corporis Christi; *secundum*, quod accidentia panis remaneant et existant sine subiecto; *tertium*, quod tota quantitas Christi sex pedum, parvo loco, puta hostie circulo, circumscriptur; *quartum*, quod vi consecratio sub specie panis sit tantum corpus Christi, per concomitantiam vero adest sanguis, anima et deitatis Christi: pari modo sub specie vini ex vi consecratio sit tantum sanguis Christi, per concomitantiam vero sequantur et adest corpus, anima et deitas Christi; *quintum*, quod idem corpus numeri, idemque Christus adest in omnibus altaris bus simul per totum orbem, cum simili fit sacrificium Missae; *sextum*, quod Christus sit totus in toto hostia, et totus in qualibet ejus parte, imo et in quolibet ejus puncto; *septimum*, quod Christus sit in se, non autem ipsi Christum in se seipso transmutent. Rursum, quod Christus sit instar mannae, quod gustanti dabit omnem saporem, quem quisque volebat, suavitatem: clementer dat Christus, sed spuriudem, non corporalem. Deinde quod virtus corporis Christi gloriosi, quod in Eucharistia manducamus, resurgimus ad vitam immortalē, ut ipse promisit, *Joannis* cap. VI, vers. 31. Verum hoc omnia accommodatissima sunt, non germana ad scopum et propositum huius loci: non enim agitur hic de Sacramento Eucharistiae.

Tertio, Andreas Cesariensis hunc librum censet esse Dei decretum et memoriam, in quo omnes homines descripsi sunt: sive operum et iudiciorum Dei inscrutabilis abyssum. Unde signatus est septem, id est plurimi sigilli. Sive fere et Aureolus: Liber, inquit, hic est divina sapientia aeternam. Et Maldonatus, in *Notis Manuscriptis*, quae vidi in Collegio Romano: Liber, inquit, est scientia Dei, ut intelligitur ex toto capitulo VI. Scriptus est intus et foris, quia scientia Dei perfectissima est, nec potest crescere. Signatus est signum septem, id est omnino, quia quis cognovit scientiam Domini? aut qui confinebat septem peccata sua: quia ab ipsis fuit predicta seculum Iustitiae eradicatum, et non credentium reprobo, quam hic Joannes re ipsa completam ostendit. Dicitur hic liber scriptus intus et foris, quia pars exterior interiori quasi ex aequo respondet, sicut in libris Computum (qui olim erant membranae integrae) in folio avaro scribent ratione dati, in adverso accepiti: ita hic mysteria circa salutem Iudeorum credentium respondent mysteria et plagi inflicti Iudeis incredulis. Liber ergo hic ultraquam parde scriptus, significat quomodo se Deus gerat erga pios et impios, nimur, ut ait Psalms, *Psalm. xvii*, 26: « Cum sancto sanctus eris, et cum perverso perverteris. »

Quarto, alii putant hunc librum esse chiragraphum peccati Ade, puta obligationem et reatum peccati. *Ad Adam et nos Deo vindici obstrinxit.* Septem sigilla sunt septem gravissima mala, que per hoc peccatum incurrimus: *primum* est, offensio Dei; *secundum*, poena danni; *tertium*, poena ignis gehennae; *quartum*, necessitas morti; *quintum*, jugum diaboli; *sextum*, aversio

a Deo, et conversio ad creaturas; *septimum*, concupiscentia. Hec omnia solus Christus solvere potuit. Verum haec omnia mystica sunt, non litteralia.

Quinto, Ambrosius ait hunc librum esse chronogramm mundi, et septem sigilla esse septem mundi etates. Verum sic Apocalypsis historia eset, non propheta: nam plerique etates mundi tempore Joannis evolute erant et praeterit.

Sexto, *Eccumenius*, *Lyrarus* et *Aureolus* censent hunc librum esse prescientie, providentie et predestinationis Dei, que nobis clausa est, nisi a Dei dextera nobis reveletur, vel executioni mandetur. Huc accedit noster Prado, *Ezech. II*, 10, qui septem sigilla ad maximas Ecclesie calamitates reducit, et in *primo* ait effulgere Dei potentiam; in *secundo*, ejusdem indignationem et distractum gladium; in *tertio*, justitiam scelerum vindicem; in *quarto*, mortem que pallidos facit vultus; in *quinto*, vindictam sanguinis innoxii; in *sesto*, universi consumrationem; in *septimo*, maturorum omnium cataclysmum. Sed haec minime generalia sunt, nec particulares Ecclesie eventus indicant.

Sepimo, Alazar censet hunc librum esse eam Apocalypsis partem, quae septem sigilli continet, sive mysteria que hisce sigillis aperiuntur Joanni fuerit revelata, quae continentur a cap. VI usque ad XI inclusive. Nam a cap. XI usque ad XIX agitur, inquit ipse, de persecutione, quam Gentiles contra Ecclesiam concilarunt, deque eorum conversione. Porro libri, sive signiorum septem mysteria censet esse hec: In quatuor primis signillis, ait, regitetur et ostenditur summa Dei fortitudine, beneficentia, aequitas et sapientia in Iudeorum credentium et predestinationum salute; in tribus vero ultimis apparet in reproborum Iudeorum repulsa maxima Dei patientia, horribilis comminatio, ac demum supplicium severissimum. Atque hi sunt septem spiritus, de quibus dixi cap. I, *notat.* 3. Porro haec non est nova doctrina, sed eadem que a Propheta in veteri Testamento fuit predicta: unde passim Patres dicunt librum hunc signatum esse prophetias veteris Testamenti, scilicet, quia ab ipsis fuit predicta seculum Iustitiae eradicatum, et non credentium reprobo, quam hic Joannes re ipsa completam ostendit. Dicitur hic liber scriptus intus et foris, quia pars exterior interiori quasi ex aequo respondet, sicut in libris Computum (qui olim erant membranae integrae) in folio avaro scribent ratione dati, in adverso accepiti: ita hic mysteria circa salutem Iudeorum credentium respondent mysteria et plagi inflicti Iudeis incredulis. Liber ergo hic ultraquam parde scriptus, significat quomodo se Deus gerat erga pios et impios, nimur, ut ait Psalms, *Psalm. xvii*, 26: « Cum sancto sanctus eris, et cum perverso perverteris. »

Porro notanda est, ait Alazar, distinctio qua-

infer mysterium et sigillum esse debet : mysterium namque est, quod sub sigillo est absconditum; sigillum est, quod absconsonem et difficultatem ipsam mysterii continet. Quocirca mysterium *primum* est, magna Messie fortitudo; atque difficultas, qua in ejus cognitione assequenda est, provenit ab externi imbecillitatis ejus specie et simulatione. *Primum* ergo sigillum representat infirmitatis speciem, sub qua latet *primum* mysterium, hoc est infinita Christi virtus in Iudeis, qui ipsum ampli sunt, salvandis. Maxime enim Christi fortitudo eluet in eo, quod in tanta curia sua infirmitate, per erucem tantam salutem et victoriam confecerit : « virtus enim in infirmitate perfectur. » Similiter *secundum* mysterium est immensus erga eosdem beneficium; sigillum vero, simulatio rigoris ac tyranidis. *Tertium* mysterium est summa sequitas, qua ipsos gubernat, sub iniunctis praetextu, quasi sub sigillo abdita : sequitas enim Dei qua hos elegit, illos neglexit et reprobat, videtur iniqua, immo acceptio personarum : revera tamen est equissima. *Quartum*, admirabilis sapientia in procuranda suorum felicitate; sigillum, species imperitiae et stultitiae : sapientia enim sub stultitia similitudine mire perficitur, « quia quod stultum est Dei, sapientus est hominibus », i Corin. 1, 23. *Quintum*, incredibilis valet in rebellibus Iudeos; sigillum, iruriarum dissimilatio, et quasi non curantia : sapienter enim Deus patientiam suam obliviosum aut convenienter specie velat et obliterat. *Sextum*, seria communio; sigillum verum nullam prae se fert externam minarum faciem, sed potius permissionem atque licentiam : sepe enim minae et supplicia sapientem oculantur. *Septimum*, est severus punitor, et supplicium quod de Iudeis sumit; sigillum autem infipitatis speciei adfert : aut in communibus malis, non Messiae repulsum, sed aliis supplici causa praetendit. Hucusque Alcazar subtiliter, sed obscurè speculatur.

Verum huic expositioni multa obstant. *Primum*, quod per librum accipiat ipsa sigilla, eorumque mysteria, cum constet librum a suis sigillis distinguuntur. *Secondum*, quod libro hoc censeat contineri salutem Iudeorum credentium, et damnationem inerudolorum, que jam transacta erant, et publica toti mundo : quomodo ergo haec dicuntur signata, ut nemo possit ea videre aut legere? Denique tota haec exposicio videtur potius ingeniosa accommodatio, quam genuina explicatio : quomodo Probus Falconis Eneidem Virgilii accommodavit et adaptavit Christo, Christique gestis; atque de eisdem ex Homero suis Homerocentes composuit Eudocia, uxor Theodosii junioris Imperatoris.

Octavo et genuine, liber hic est Apocalypsis, sive Apocalyptica mysteria et oracula, in Dei presencia, providentia et predestinatione, quasi in libro contenta : mysteria haec sunt de regno

et persecutione Antichristi, de Elize, Henoch et Ridelium ei resistantium constantia, etc., deque iudicio universalis, et felicitate ac gloria beatitudinis. Septem sigilla sunt septem proxime sequentes visiones, quibus scilicet, ad aperturonem cuiusque sigilli nova panditur et ostenditur res et calamitas orbis eventura, et prævia Antichristo et fine mundi, que est materiæ et argumentum ipsius libri. Unde liber legi et intelligi non potuit, nisi prius resercentur sigilla, id est, nisi prius videbent calamitatem illarum, quæ prebent debet ultima Antichristi et iudicij tempora. Similem librum videt Ezechiel, cap. 11, vers. 9, in quo scriptæ erant lamentationes, Carmen et via. Ita Pannonus, Prado, Ribera, Perenius, Viegas, qui pro hac sententia citant Andream, Aretam, Lyranum, Aureolum et Dionysium. Liber ergo hic non est aliud, quam divines providentias consilium et præfinitione, qua apud se statuit et decrevit vel facere, vel permittere ea quæ tempore Antichristi futura sint.

« Ecce nota Ribera, septem signacula libri non intelligenda esse, quasi illis solitus legeretur in libro id, quod quolibet soluto vidisse se narrat Joannes, uti soluto *primo* sigillo narrat se vidisse equum album; soluto *secundo*, rufum; soluto *tertio*, nigrum; soluto *quarto*, pallidum, etc. Haec enim non legit in libro, sed singulis sigillis apertis, singula sub iis latentia et clausa reservari sibi ostendit. Nihil enim in libro legi poterat, nisi post regenerationem omnium septem sigillorum : omnibus enim reserantur, tunc demum aperiri et legi potius liber, non ante. Erat enim liber convolutus, itaque fornicatus septem signis obsignaturet: ergo id quod post cujusque signilli reservationem vidit Joannes, non in libro, utpote adhuc alias signis clauso, sed sub ipso signo quasi absconditum, eoque aperto patefactum vidit. Unde

Nota *secundo*: Tota Apocalypsis occupatur in descriptione hujus libri, et septem signorum eius. Quocirca ditta sunt partes Apocalypses, ultra superiori dixi : priore, hoc scilicet capite usque ad xi, reserantur et explicitantur signa; altera, a capite xi usque ad finem, reserantur et leguntur ea quæ scripta erant in ipso libro. Liber ergo continet ea que futura sunt tempora Antichristi : signa septem continent totidem persecutions Ecclesie et Sanctorum, que futura erant ante adventum Antichristi : quocirca liber legi non potest nisi reserantur signa, quia tempora Antichristi videri nequeunt, nisi preceant haec persecutiones, quae illi sunt quasi præviae et prodromae, illiciisque viam parant et sternunt. Itaque quia ex Dei consilio et destinatione oportet haec præire, antequam veniat filius illæ perditionis, cuius tyrannis et seva persecutio in libro scriptæ sunt: hic eodem impudente non liber legatur, id est ne redirentur et apparent quæ in illo scripta sunt. Quare rectissime signacula, sive sigilla appellan-

tur. Simile est quod de eodem Antichristi tempore ait Paulus in Thessal. n, 6: « Et nunc quid delineat scitis, ut reveletur in suo tempore (nam mysterium jam operatur iniurias), tantum ut qui tenet nunc, temeat, donec de medio fiat. Et tum revelabitur illa iniurias, » q. d. Adventum Antichristi definit Nero aliquis Imperatores Romani, qui nunc imperant : non enim potest venire, donec Imperium transferatur. Ita haec signa delinquentur ne reveletur Antichristus, qui venturas non est, donec haec tempora transeant, in iisque fiant ea quæ in quolibet eorum fieri voluit Deus, queque hic in septem signis signata et presignificata, quasi sui tempore signata vidit Joannes.

Hoc ita se habere patet ex ipso contextu, et tota serie Apocalypsis. Nam cap. seq., puta vi, incepunt aperiri signa, et calamitatis ac plague illi contentæ, ac deinceps usque ad cap. x continuo singula, ordina queque suo, aperiuntur; cap. x vero aperte iam signis, accipit Joannes ab angelico libraria signatum, nunc apertum, cumque eum devorasset, audit ab eo vers. 11: « Oportet te iterum prophetare Gentibus, » quia nimis mysteria libro contenta sunt de Antichristo, Elia et Henoch, etc., cap. xi et seq., prophetare et conscribere te oportet.

Porro signa ipsa particulatum cap. vi, vii, viii et ix, suis quibus locis explicabo.

Nota *tertio*: Sicut S. Joannes descripsit primum Christi adventum in Evangelio, Ita hic in Apocalypsi describit secundum ultimum adventum in fine mundi : ille liber est apertus, quia historicus; hic est signatus et clausus. Quia propheticus de futuris sub diem iudicii. Voluit enim Deus Joannem utrumque Christi adventum describere, priorem ut Evangelistam, posteriorem ut Prophetam.

SCRIPTUM INTUS ET FORIS (Grecæ *Iēsū xai ēmōn*, id est, *tūtus et a tergo*, hoc est utraque pars membranae : unde Syria verit, *scriptum intus et retro*; Arabicæ, *scriptum de intra et de foris*, hoc est interius et exterioris), ORIGINATUM SEPTEN SIGNACULIS. — Veterum enim libri erant convoluti : convolvebantur enim circa cylindrum, vel baculum aliquem. Illico est illud cap. vi: « Cylolum recessit sicut liber involutus. » Quocirca in libris hisce scriptura erat intus, id est introrsum, involuta et convoluta; hic vero liber, quia plurima continebat, hinc non tantum intus, sed etiam foris, id est a tergo in exteriori facie scriptum erat, quales Plinius vocat opistographos, id est, *a tergo scriptos*, de quali ait et Juvenalis :

Scriptus et in tergo neclum finitus Orestes.

Addit : Scribebant mercatores, aliquid non raro ab una parte membrane rationem dat, ab altera aversa et adversa rationem accepti, sive una dehinc, altera creditum. Ita hic dici potest cum Alcazare, quod dum hic liber diversas sortes piorum et impiorum contineat, quarum una alter

ex diametro respondet et adversatur, piorum scilicet in una, v. g. in interiori facie et pagina; sors impiorum in exteriori, sive adversa facie scripta fuerit. Qua phrasit ait Plinius, lib. II, cap. vii: « In tota ratione mortalium sola fortuna utramque paginam facit, » q. d. Fortuna in vita creat tam res prosperas, quam adversas. Videtur enim ipse fuisse atheistus, ac negasse Dei numen et providentiam Dei, sed fortunam adscripsisse.

Et VIDI ANGELUM FORTEM, — id est Gabrielem, ait Lyranus. Gabriel enim Hebreus idem est quod fortitudo Dei. Secundo, Dionysius Carthusianus putat hunc euudem fuisse Angelum eum ex eo qui haec mysteria revelabat Joanni, et omnia haec symbola throni Dei, 24 seniorum, quatuor animalium, libri signali, Agni occisi, etc., in ejus imaginatione pingebat. Dicitur « fortis », id est potens et validus. Videtur enim fuisse ex primariis angelis: mittelbatur enim ad opus forte et validum, scilicet ut quereret virum fortium, qui librum signatum summis mysteriis plenum reseraret, quem nulli angelii, vel homines reserare poterant. Unde fortis et contenta voce clamat : « Qui est dignus aperire librum? »

Mystice : Angelus hic, ait Rupertus, significat patres in limbo avide expectantes Messiam, qui limbi claustra resignans, eos inde liberaret. Rursum, significat Joannem Baptistam, ait Joachim, qui dixit : Non sum dignus solvere corrigiam calceamenti ligat, quod suis signaculis liber signatus claudit.

Denique Alcazar censem hic alii ad Osee xiv, 10: « Quis sapiens, et intelligit ista? intelligent, et sciens haec? quia recte via Domini, et justi ambulabunt in eis; prævaricatores vero corrueant in eis. » Liber enim hic continet vias, tam piorum, qui vias Domini sequendo beatiori, quam impiorum, qui eas spernendo damnantur. Quod autem Osee angelus fortis vocet, coheret optime cum illis quæ S. Epiphanius in ejus Vita scribit, ipsum scilicet verborum suorum vi ingentem querunt in duodecim partes divisione. Congruit etiam cum Osee argumento, qui agit de impio rando, puta Judgeorum repudio; et fidelium ac piorum, puta Gentilium, electione et salute. Hucusque Alcazar.

QUIS EST DIGNUS? — Quis potest, quis habet facultatem aperiendi librum? Haec enim a Deo non conceditur nisi ei qui dignus est.

APERIRE LIBRUM, ET SOLVERE SIGNACULA. — « Et significat id est, q. d. Quis est dignus aperire librum, id est solvere ejus signacula; sive, quis est dignus aperire librum solvendo ejus signacula? Nam aperire librum signaculus clausum, non est aliud, quam ipsa ejus signacula solvere et resignare.

Minus recte Alcazar censem, aperire librum, et solvere signacula, non esse aliud, quam Christum sui spiritus copiam hominibus facere, ut

mystera de Iudiciorum Christo carentium felicitate, et de incedulorum infelicitate, que Apocalypsi continentur, possint agnoscere. Itaque nescit ipse hec mysteria S. Joannis Apostoli, 24 senioribus et quatuor animalibus jam ante fuisse cogniti: ac proinde Joannem optare non ut sibi suisque, sed ut alii tum fideliibus, tum infidelibus hic liber aperiat. Verum mysteria huius libri ipsi Joanni, senioribus et quatuor animalibus huius incogniti, patet ex eo quod subdit:

« Et rem poterat neque in celo, neque in terra, neque subtilis terram, aperire librum: » neque hoc tantum, sed « neque respicie illum: » ergo multo minus intelligere illum: ergo

Verum superius docuit 24 seniores fuisse duodecim Apostolos ex novo, et duodecim primarios Sanctos ex veteri Testamento, ac consequenter ex his non fuisse S. Lucam.

Secundo. Lyranus vult fuisse S. Petrum. Hie enim erat princeps Apostolorum, ac consequenter magister S. Joannis, eratque jam beatus et gloriatus in celo.

Tertio. Dionysius Carthusianus censem fuisse S. Matthaeum, quia ipse in fine sui Evangelii de Christo diebat: « Data est mihi omnis potestas in celo et in terra; » quod idem est cum eo, quod hic a seniore hoc audit Joannes: « Ecce vicit leo de tribu Juda. »

Verum haec divinatio dicuntur, et mere sunt conjecturae. Tam enim Jacobum fratrem Joannis, aut Paulum, vel quem alium e senioribus fuisse dixeris, quam Matthaeum vel Petrum.

Ecce vicit leo de tribu Juda. — Christus apparuit hic Joanni specie agni oculi, ut patet vers. seq., ergo non apparuit specie leonis: dicitur tamen leo per metaphoram. « Vicit, » id est obtinuit, prevaluit, potens fuit ad apertendum librum ita signatum, Christus. Addit Alcazar, « vicit, » id est spiritum suum hominibus communicavit, ut prophetas hasce intellegenter, non tantum speculative, sed et practice et sapide, ita scilicet ut ex his efficerent spirituales: hoc enim esse « aperire librum. » Verum hoc morale potius est quam litterale.

Nota. Christus hic vocatur leo, mox agnus oculus, quia per mansuetudinem, innocentiam et infirmitatem mortis et crucis meruit et obtinuit summam potentiam et imperium, factusque est leo, scilicet ex victo vitor, ex mortuo redivivus, ex occiso vivificator omnium fidelium. Unde in Greco est articulus duplex, magnam habens emphasis in 2. Acto, 5. in 7. gen. 7. Leo, id est, leo illus et celebris, qui est de tribu Juda.

Porro Christus vocatur leo, prima, quia ortus est ex tribu Juda, cuius insigne fuit leo. Illi enim benedicens Jacob patriarcha ait Genes. XLIX, 9: « Catus leonis Iuda; accubisti ut leo, et quasi leona: quis suscitabit eum? »

Secundo. ob eximiam fortitudinem qua diabolum, mortem, peccatum et infernum devicit; passus est ergo Christus, sed passus est ut leo, quia patientes vicit suos hostes, et a passione ac morte mor-

scilicet Christum suum spiritum impetrisset multis qui Apostolorum predicationem audiebant, ut cap. VIII, vers. 17: « Tunc imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum Sanctum. » Et cap. X, vers. 44: « Adhuc loquente Petro, eccl. Spiritus Sanctus super omnes qui audiebant verbum, » etc. Sed maxime aliud ad conversionem S. Pauli, quam fecisse Christum narrat Lucas Acto, IX. Hec enim omnia describit, ut effectus passionis et resurrectionis Christi, qui sunt Victoria Christi de Iudeis et Gentibus, que in hoc libro signata conscripta erat.

Verum superius docuit 24 seniores fuisse duodecim Apostolos ex novo, et duodecim primarios Sanctos ex veteri Testamento, ac consequenter ex his non fuisse S. Lucam.

Quarto. quia ut leo terribilis est impensis, eritque in die iudicii. Leo enim solo rugitu ita percolit ali animalia, ut ea quasi stupefacti et examinet, ait Ambrosius. Et S. Hilarius in Psalm. CXXXI: « Leo, at, terroris est feris omnibus, et hic solus per confidentiam et securitatem dormit intrepidus; terror omnium vigilans est: » ita et Christus.

Quinto. sicut leo solus inter animalia que curios habent ungues, mox ut matus est, oculos aperit, itisque videt et cernit: sic Christus mox int conceptus fuit et incarnatus, videt Deum, plenius fuit sapientia et gratia.

Sexto. leo aperit oculis dormit; unde a veteribus creditur est non dormire: hinc leo symbolum est vigilancia. Sic Christus in passione, totaque vita aperitum habuit non tantum divinitatis, sed et humanitatis oculum per visionem beatissimam, et per scientiam infusam: hinc dicitur hic habens oculos septem.

Septimo. addit Epiphanius, heres. 78, quia mater Christi est leona. Scut enim leona semet tantum pori, ita et B. Virgo. An hoc de leona verum sit, nesciunt Ezech. xix.

Octavo. idem S. Epiphanius in Physiol. docet quod leo sua obtengens vestigia, sicut symbolum bei cogniti difficultis, et Christi. « Cum leo, inquit, in monte oberrat, et venatore odoratur, sua ipsius vestigia cauda obtengit, ne illis insistentes venatores, iustum inveniant, atque ipsum capiant. Sic Christus spiritualis leo, qui vicit ex tribu Juda, a Patre missus sum cooperavit vestigia, id est divinitatem suam: se enim exanimavit, et in Maries ventrem descendit, ut salvaret fraude deceptum gemas. Et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis. Quapropter illi qui ignorabant desuper ipsum descendisse, dicebant: Quis est iste Rex gloria? Sanctus vero Spiritus: Dominus, inquit, virtutum ipse est Rex gloria. » Addit quod catulus leonis nascitur mortuus et cecus, ac tertio die a patre leone in illum spirante, vitam et visum recipiat: sic et Christum gentes peccato mortuas et in fide crecas vivificasse et illuminasse, cum tertio die a more resurrexit. Verum hoc de leone negant Physiol, nec videtur verisimile, nisi dicat leonis catulus non mortuum, sed dormitam et mortuo similem a leone suscitar.

Denique virorum fortium sepulcro insulpebatur leo, ut factum Thebanis qui in acie contra Philipum occidabantur, docet Pausanias in Boetia. Cuius symboli autem fuisse Herculem dominum Ptolemeius Hephaestion, et ex eo noster Neo-

ut leo resurrexit. Hoc est quod ait Apostolus Cor. I, 18: « Expolians principatus et potestates, traduxit confidenter palam triumphans illos in semetipsos; » hinc vers. 6 dicitur habere cornua septem.

Tertio. ob regiam dignitatem: leo enim est rex animalium; sic Christus est Rex mundi, et princeps fidelium et Sanctorum.

Quarto. quia ut leo terribilis est impensis, eritque in die iudicii. Leo enim solo rugitu ita percolit ali animalia, ut ea quasi stupefacti et examinet, ait Ambrosius. Et S. Hilarius in Psalm. CXXXI: « Leo, at, terroris est feris omnibus, et hic solus per confidentiam et securitatem dormit intrepidus; terror omnium vigilans est: » ita et Christus.

Quinto. sicut leo solus inter animalia que curios habent ungues, mox ut matus est, oculos aperit, itisque videt et cernit: sic Christus mox int conceptus fuit et incarnatus, videt Deum, plenius fuit sapientia et gratia.

Sexto. leo aperit oculis dormit; unde a veteribus creditur est non dormire: hinc leo symbolum est vigilancia. Sic Christus in passione, totaque vita aperitum habuit non tantum divinitatis, sed et humanitatis oculum per visionem beatissimam, et per scientiam infusam: hinc dicitur hic habens oculos septem.

Septimo. addit Epiphanius, heres. 78, quia mater Christi est leona. Scut enim leona semet tantum pori, ita et B. Virgo. An hoc de leona verum sit, nesciunt Ezech. xix.

Octavo. idem S. Epiphanius in Physiol. docet quod leo sua obtengens vestigia, sicut symbolum bei cogniti difficultis, et Christi. « Cum leo, inquit, in monte oberrat, et venatore odoratur, sua ipsius vestigia cauda obtengit, ne illis insistentes venatores, iustum inveniant, atque ipsum capiant. Sic Christus spiritualis leo, qui vicit ex tribu Juda, a Patre missus sum cooperavit vestigia, id est divinitatem suam: se enim exanimavit, et in Maries ventrem descendit, ut salvaret fraude deceptum gemas. Et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis. Quapropter illi qui ignorabant desuper ipsum descendisse, dicebant: Quis est iste Rex gloria? Sanctus vero Spiritus: Dominus, inquit, virtutum ipse est Rex gloria. » Addit quod catulus leonis nascitur mortuus et cecus, ac tertio die a patre leone in illum spirante, vitam et visum recipiat: sic et Christum gentes peccato mortuas et in fide crecas vivificasse et illuminasse, cum tertio die a more resurrexit. Verum hoc de leone negant Physiol, nec videtur verisimile, nisi dicat leonis catulus non mortuum, sed dormitam et mortuo similem a leone suscitar.

Nonagesimo. idem S. Epiphanius, heres. 78, quia mater Christi est leona. Scut enim leona semet tantum pori, ita et B. Virgo. An hoc de leona verum sit, nesciunt Ezech. xix.

Tertio. Pererius: David, ait, fuit radix Christi quoad naturam; Christus vicissim fuit radix Davidi respectu eximiæ sanctificationis, exaltationis et glorificationis Davidis. Ob hoc enim David ita a Deo exaltatus fuit, tolto donis ab eo emulatus, quod ex eius stirpe nasciturus esset Christus, idemque appellandus filius Davidis. Unde S. Bernardinus, serm. 1 De Paschate: « Merito, ait, David sancte, filium tuum vocas dominum tuum, quia non tu radicem portas, sed radix te. » Hinc Pononi, Rutheni et Moschi B. Virginem vocant Bogoraz, id est dei radix, quia scilicet ex ea quasi radice natus est Christus Deus Dei filius.

Quarto. idem S. Epiphanius, heres. 78, quia mater Christi est leona. Scut enim leona semet tantum pori, ita et B. Virgo. An hoc de leona verum sit, nesciunt Ezech. xix.

Quinto. idem S. Epiphanius, heres. 78, quia mater Christi est leona. Scut enim leona semet tantum pori, ita et B. Virgo. An hoc de leona verum sit, nesciunt Ezech. xix.

Sexto. Et ecce in medio throni et quatuor animalium. — « In medio, » id est inter thronum et quatuor animalia: non enim Agnus erat in ipso throno; nam vers. 7 dicitur venisse et accepisse librum de manu sedentis in throno. Sed erat iuxta thronum, sive proximus throno, ita ut medius esset inter thronum et quatuor animalia ac secessores. Est enim Agnus hic mediator Dei, angelorum et hominum. Hie ergo totius visionis fuit ordo. In throno sedebat Deus, proximus illi erat Agnus, quem sequebantur animalia conscientia Agnum, quam thronum a quatuor ejus lateribus; post animalia sequebantur 24 seniores in suis

thronis considentes, una manu tenentes phialam aromatum, sive incensi, altera citharam; post se niores sequerantur millia millium Angelorum con ciamantium: « Dignus es, Domine, » etc. Pulchra effigie hæc omnia representat Alcazar, pag. 420.

AGNUM STANTEM. — Christus, qui ob fortitudinem paupl ante vocatus est leo, hic ob immolationem, mansuetudinem et innocentiam vocatur agnus. Hinc Joannes Baptista Christum dixit ostendens: « Ecce, inquit, Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi, » Joan. i. Audi S. Bernardum, serm. 1 *De Paschate*: « Leonem Joannes audirebat, et agnum vidit; agnus aperuit librum, et apparuit leo: dignus est non amittere mansuetudinem, sed ac cipere fortitudinem, ut agnus maneat et leo sit. »

Nota: Christus dicitur « Agnus Dei, » quia a Deo, id est iussu et voluntate Dei, pro hominum redemp tione et immolatione, sicut vocatur sacrificium Abraham, quod Abraham obtulit, ait Theophilactus, Euthymius et Maldonatus. Aut, quia ipsius Dei est oblatus et immolatus. Aut « Dei, » id est divinus, propter divinitatem quae in ipso erat. Aut, ut Clemens Alexandrinus, lib. I *Padag.*, cap. v, et ex eo Toletus in cap. i S. Joannis, quia pro nobis factus est puer et infans Patri; pueros enim agnos vocamus. Verba Clementis sunt:

« Quoniam Scriptura pueros et infantes Agnos vocat, Deum, qui est Verbum, qui propter nos homo factus est, qui nobis in omnibus assimilari volebat, vocavit Agnum Dei, Filium Dei, infan tem Patris, » q. d. Christus est Agnus Dei, id est Filius Dei; Agnus enim Filius notat; sicut *Genes.* xlix, catus leonis dicitur, ut significet mystice Filius Dei, quod multi antiqui annoverunt. Ita hic non ovem, non bovem, sed Agnum vocat, ut hominem hunc significet esse Filium Dei, non Patrem, non Spiritum Sanctum. Porro ad *infanten Patris* a Clemente impropter dicitur: Christus enim equalis Patri, eique coevar, non recte dicitur infans Patri, quia Deus est; nam qui homo est, recte id est de eo dici potest. Joannem Baptistam sequitur noster Joannes Evangelista, qui Christum identem vocat Agnum, mireque puto Agni delectatur, adeo ut in Apocalypsi vigesies septies eum nuncupet Agnum, ut videre est in *Concordantia Bibliorum*. Pulchra, S. Augustinus, serm. 50 *De Verbis Domini*: « Quid dicas, ait, Domine, bone Pastor? Tu enim bonus Pastor, qui bonus agnus: idem Pastor et pascua, idem agnus et leo. »

Hinc et S. Petrus spectans Christi innocentiam, redemptios nos esse dicit: « pretioso sanguine quasi Agni immaculati Christi. » Ob hanc ergo agni de Christo figura et prophetias, vetus fuit mos Christum depingendi agni specie, quem praecursor dixit ostendens, ut docet sexta Synodus habita in Trullo *Can.* 82, ubi et hunc morem retineri jubet causisque addit, « ut per ipsum, (Agnum) ait, Verbi Dei humilationem mente comprehendens, ad memoriam quoque ejus in carne conver-

sationis, ejusque passionis et salutaris mortis ducamus, ejusque quam ex eo facta est, mundi redemptionis. » Atque hunc usum Romana et Latina Ecclesia semper retinuit, licet Graeci, ob columnas loocoelastarum, aliquando veterum Christum alia specie pingi, quam humana, ob causam quam affert Gabriel Vasquez, lib. II *De Adorat.*, cap. ii; Rome enim et in aliis Ecclesiis Latinorum, « in antiquis cimeteriis et sepulcris videbatur est Christum musivo opere pictum, vel sculptum quasi agnum; sed et ex cera sacra solitas confici agnorum imagines in Ordine Romano a Gelasio collecto (ut constantior opinio est) ex antiquo ejus Ecclesie usq; haec habeantur. In eadem Dominica post Albas, id est, in Octava Pasche, intra Civitatem Romanam dantur agni cerei ab Archidiacono in Ecclesia post missam et communionem populo, etc. Haec quidem antiquitus in Ecclesia Romana servata, nunquam posita intermissa, haec tenet perseverant, ait Cardinalia Baroniis, » anno Christi 692, pag. 614.

Note hic usum agnorum cerorum benedictorum, quasi usitatum et antiquum laudari a Gelasio, qui vixit ante annos mille et centum, puta sub anno Christi 300. Nimirus baptizatus, cum vestitu candidum baptismum acceptam deponebat Dominica in Albis, ejus loco接受ebat hunc agnum ceruum a Pontifice benedicendum, ut moneretur Agnum Christum, ejusque innocentiam baptismum acceptum jugiter præ oculis habere et conservare. Vide *Josephus Vicecomitem in Observat. Eccles.*

Denique Sergius Papa, anno Christi 701: « Statuit ut tempore Dominicæ corporis, Agnus Dei qui tollit peccata mundi, misericordia nobis, a cloro et populo decantetur, » ait Anastasius Bibliocarius, et ex eo Baronius. Ita nimirus voluit Ecclesia Agni hujus idealam, memoriam, amorem, cultum et invocationem jugiter nobis objiceret.

Tropologice per hanc agni speciem significavat Christus, quam sibi Deoque pretiosa et clara sit mansuetudo, quamque ipsa sit fortis et invicta: nimirus Christus, utpote Agnus Dei primogenitus, amat angeli, amat agnos, amat agnetes, amat innocentes, amat virgines, amat martyres, quia miles, et per mansuetudinem facit eos omnibus hostibus, omnibus tormentis, omnibus temptationibus superioribus. Hoc ergo est secretum quod per agnum nos docet Christus, nimirus mansuetudinem et patientiam esse fidelium scuta in bello defensivo, neque ac tela in bello offensivo invicta, quibus omnia adversa, omnesque adversari superantur, immo subjungantur. Mansuetudo enim non tantum vincit hostes, sed et superat vita, non solum superbiam, iram, invidiam, impatienciam, sed et libidinem omnemque concupiscentiam, ut docet Cassianus et prius Ascelius, quin et ipsa Veritas clare pronuntiat: « Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram, » *Matth.* cap. v.

STANTEM. — id est jacentem, inquit Alcazar: « sequitur enim: Tanquam occisum; » agnus enim occisi jaereo solent, non stare. Verum Graecum *τετράς*; propriè significat stantem, non jacentem, et ita vertunt hic omnes Interpretes: licet enim Agnus hic olim fuerit occisus, jam tamen erat vivens. Venit enim et accepit librum de manu sedentis in throno yrs. 7. Stabat ergo, non jacet. **Primo ergo,** « stantem, » quia Christus resurrexit ad vitam immortalem, at *Glossa Secunda*, « stantem, » quasi paratum ad perficendum opus redemptoris a se inchoatum, inquit Richardus *Tertio*, « stantem, » ad judicandum, at Pannonus, *Quarto*, « stantem, » ad opitulum, sed *Ambrosius*, *Hugo* et alii, *Quinto*, S. Augustinus in *Quest. novi Testamenti*, *Quest. LXXXVIII*: Christus, ait, stat coram throno Dei, quasi advocateus nostro per nobis interpellans.

TANQUAM OCCISUM. — in preterito (*occisum enim est preteriti temporis*), non in presenti, hoc est, non qui adhuc esset occisus et mortuus, sed qui brevi tempore, puta per triduum, occisus et mortuus fuerat; non statim tertius dies resurrexit et revixit: unde hic virus et gloriosus Joanni apparuit, visusque est stare, non jacere: ita Aretas, Ambrosius et Haymo. Christi enim mors ob elestantem resurrectio, non tan mors, que corruptionem corporis et dissolutionem membrorum inducit, quam mortis imago et somnus quidam fuit. Unde seniores in suo hymno ei acclamant vers. 9: « Ononiam occisus es, et redemisti nos Deo in sanguine tuo. »

Secundo, « tanquam occisum, » quia Christus resurgens servavit quinque vulnerum, quibus occisus est, cicatrices; unde ob has similes occiso videbatur. Ita Andreas Cesariensis.

Aliter Aurelius et Lyranus: censem enim Christum dici « Agnum tanquam occisum, » propter Eucharistiam, in qua Christus non est occisus, sed tanquam occisus, qui Eucharistia representat nobis occisionem et mortem Christi: ita Alcazar. Tota hac visione, inquit, alluditur ad templum Salomonis, uti dixi in fine cap. iv. In Agno ergo hoc alluditur ad jugo sacrificium, agni significat, qui quotidie offereretur tam mane, quam vespero, ut iusserset Deus *Exodi* xxix, 39. Ut scilicet per eum jugo representaretur hic Agnus Dei, qui in Eucharistia quotidie immolatur in Ecclesia Christiana, cuius jugo immolation debet Ecclesia septem signillorum aportionem, et adlytorum sapientie ecclesiæ perfectam penetrationem. Hinc pro *tanquam occisum*, grecæ est ὡς ἀποκριθεῖσα, id est *tanquam jugulatus et immolatus*. Sic enim Hebrews *13*: *τότε ζαλεῖ*, id est sacrificare, immolare, vertere solent Septuaginta. Apparet ergo hic Joanni Agnus tanquam occisus, et deinde surrexit, et ad Patris aeterni solium ascendit, accepto de ipsis dexterâ libro, aperuit eum, quod perinde est ac si diceretur: id quoq; Christus mortem subiens, resurgens et gloriosus ascenda effectus

(scilicet reconciliare nos Deo, suamque virtutem et potentiam ostendere resurgendo, altissimumque celum locum et thronum ascendendo, indeque suum spiritum in Apostolos et fideles emitendo, id ipsum quotidie refici, rursusque fieri et representari in hoc sacrificio Missæ; ac proinde ab hoc sacrificio in Ecclesiam orthodoxam dimanare communicationem Spiritus Sancti: quæ mysteria libri septem sigillis clausi reserat et explicat. Hinc S. Andreas *Egeus* proconsuli cogenti eum ad sacrificandum idolis respondit: « Ego omnipotens Deo, qui umus et verus est, immolo quotidie non taurorum carnes, nec hircorum sanguinem, sed immaculatum Agnum in altari, cuius carnem posteaquam omnis populus credentium mandaverit, Agnus, qui sacrificatus est, integer perserat et vivus. »

Hic sensus elegans est et pius, ad eumque respectu et allusio hic Spiritus Sanctus, sed mysticus potius quam literalis. Nam ad litteram hic Joannes videt Christum, non in Eucharistia, sed in sub specie Agni in cruce occisi et immolati. Verum, quia idem est Agnus qui quotidie immolatur in Eucharistia, que eundem in cruce occisum representat et exhibet, hinc ad Eucharistiam quoque symbolice hæc extendi possunt. Idem enim est sacrificium crucis et Eucharistia, sive victimam, sive representationem, sive fructum et effectum species.

HABENT CORNA SEPTEN, ET OCULOS SEPTEN. — Alcazar satine concinne hæc septem cornua in Agno depingit, ita ut in modum corona caput, puta summilat frontis, ambiant: deinde eodem modo singulos oculos singulis cornibus supponant, et sequali intervallo distribuit: ac præter hos septem oculos symbolicos, duos dat ipsi naturales, eo loco et modo, quo solent habere agni.

Quæres, quenam sint hæc cornua septem, et oculi septem? **Primo**, Viegas: *Septem*, inquit, cornua significant plenam potestatem, fortitudinem et imperium Christi, quod addeptus est in sua passione, moxque resurgens ostendit. Hic accedit Alcazar: Significantur, ait, hic septem spiritus, id est doctes providentiae divine, de quibus dictum est cap. i, vers. 4, sensusque est, q. d. Deus Pater communicavit Christi homini hæc suas septem oculos, eumque constituit totius mundi monarcham et universalem rectorum. Nam « Pater potestatem dedit ei (Filio) iudicium facere, quia filius hominis est, » Joan. v, 27; unde de eo ait Isaías cap. xvi, vers. 1: « Emite agnum, Domine, dominatorem terra. » Hinc cornua hæc disposita erant in modum corona, que principatus significat. Unde inferit Alcazar cum Ruperto, septem spiritus, septem cornua, septem lampades, septem oculos, septem sigilla libri, hæc, inquam, omnia unum idemque significare. **Secondo**, An bersut, Beda et Rupertus, per septem cornua et septem oculos, censem significari septem dona

Spiritus Sancti, quae dicuntur oculi, ob gratiam et vim illuminandi quam habent: dicuntur et cornua, ob excellentiam fortitudinis et potentiae quam continent. *Tertio*, Joachim per septem cornua accipit septem angelos Ecclesiarum Asie, de quibus cap. II et III. *Quarto*, Ambrosius per septem cornua accipit septem mundi aetates ab Adam usque ad finem mundi; vel potius omnes Sanctos electos Christi, qui septem, id est omnibus aetatis, puta quolibet seculo, floruerunt. *Quinto*, Dionysius per septem cornua accipit omnia regna et imperia mundi, que sunt in manu et potestate Christi. *Sexto* et optimo, Peregrinus et Ribera per septem cornua et septem oculos accipiunt septem spiritus, ut mox se explicat Joannes, puta septem angelos primarios praesides Ecclesie et totius mundi, de quibus cap. I, vers. 4, et cap. IV, vers. 5. Hi dicuntur esse cornua, quia sunt fortissimi ad profligandos demones, ad tulandam Ecclesiam ad patrandam miracula, ad defensionem justorum et vindictam impiorum. Idem vocantur oculi, quia perspicacissimi sunt et vigilansissimi ad Dei voluntatem cognoscendam et explandom, ad Ecclesie et hominum salutem procurandam: unde de his dicitur *Zacharia*, IV, 10: « Septem isti oculi sunt Domini, qui discurrent in universam terram, » ut et hic dicuntur missi in omnem terram, quod non potest de aliis quam de angelis hisce acipi.

Porro hec cornua agni fortissima esse patet, quia illis subigit totum orbem; unde rhinoceroti comparantur *Deuteronomio*, XXXI, 47: « Cornua rhinoceroti cornua illius, in ipsis ventilabit Gentes, » quod de cornibus crucis Christi, qua occisus est, et meruit haec angelorum cornua, mystice explicans *Tertullianus*, lib. *Contra Judaeos*: « Christus, inquit, significabatur, cuius cornua essent crucis extrema; haec enim virtus crucis universa gentes nunc ventilabit per fidem, auferens a terra in eum, et tunc ventilabit per iudicium. » De hisce crucis Christi cornibus prophetat et Habacuc cap. III, vers. 4, dicens: « Cornua in manibus eius, ibi abscondita est fortitudo eius; » pro quo *Septuaginta* vertunt: « Cornua in manibus eius, et posuit dilectionem robustam fortitudinem suam; nimis rursum: » Ideo, inquit S. Hieronymus, Deus Pater operuit colos gloriam, et terram replevit laude, et cornua, id est regnum posuit in manu Filii sui, ut faceret dilectum suum ab hominibus diligi, et diligi non leviter, sed vehementer et fortiter. » Fortis enim sicut mors fuit eius in nos dilectio, dura sicut infernus amarillo: quia proinde fortis amor sagittas in nos jacet, quibus cor nostrum saecul et penetrat, ut fortis amore eum redamemos, et per crucem, per tela, per hostes et ignes post eum curramus, dicentes cum Paulo: « Quis nos separabit a charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an famos? » etc.

7. ET VENIT, ET ACCEPTIT DE DEXTERA SEDENTIS IN THRONO LIBRUM. — Hac visione et symbolo signi-

ficator Christum habere omnem scientiam, curam et providentiam Ecclesie et suorum electorum. Rursum, eum ex libro huc decretorum Dei, tanquam judicem impis peinas et supplicia, aequae ac pietatis premia pronuntiare et irrogare.

Alcazar sic explicat, q. d. Agnus qui jacebat quasi occisus, subito surrexit quasi leo, dum scilicet tercia die a morte et inferis resurrexit; et liberum cum ingenti mundi totius stupore reservavit, dum hominibus Dei mysteria et abdita sue sapientiae penetralia manifestavit. Verum vers. praecepit et vidimus: « Agnum stantem, » non jacente; nisi dicas Agnum non in latu demissio in terram capite decubuisse, sed innixum genibus erectum procurvuisse, ut simili stellisse et jacuisse dici possit, ac consequenter surrexisse et in pedes se erexitus cum accessit ad thronum Dei, accepturus ab eo liberum. Licit enim haberet signa et canticas mortis obit, ob easque videtur occidus et mortuus, revera tamen erat vivus iam pridem, puta ab annis 63 (tot enim sunt ab anno Christi 34), quo mortuus est et resurrexit, ad annum Christi 97, quo hec vidit et scripsit Joannes) a morte resurrexerat.

Porro Agnus pedibus exceptit, et aperuit liberum; pedes enim agno sunt vix manuum. Si videamus similes et alia animalia pedibus efficerent ea, que manus efficiunt homines: ita et Agnus hic pedibus pro manus usus est: presertim quia symbolicus fuit in visione apparsus Joanni, non rerum et realis (1).

Mystice Rupertus notat dici: « de dextera, » quia bona exteriora, non de sinistra, que bona evaduca representant. Valde notandum, inquit, quoniam Christus in humo mundo per incarnationem mysterium, nihil divitiarum aut glorie de sinistra; sed tantummodo liberum, sive igneum legem accepit de dextera: bonum exemplum cunctis prebens discipulis et credentibus in se, nihil divitiarum, aut glorie voluit, aut quiescivit in hoc mundo. »

8. ET GEM APERIUSSET LIBRUM. — Dices: Needum reseraverat Agnus sigilla libri; illa enim reserat cap. vi et seq. Quomodo ergo hic dicitur aperire liberum, cum liber aperiri non potuerit, nisi prius aperitis sigillis? Respondet primo Beda, esse hic mysterium: nam quod prius aperitus est liber, deinde aperita sunt sigilla, significat quod Christus ubi resurrexit aperuit liberum, sed in Pentecoste cum misit Spiritum Sanctum, tunc denum mysteria libri reseravit. Hinc aliud dicunt Christum primo aperire liberum, id est, dedisse suis fidem mysteriorum divinorum; deinde reserassa sigilla, id est, clariorum eorumdem intelligentiam communicasse. Verum alii sunt mysteria libri, alii

(1) Frustra queritur, quoniam agnus potuerit *sancere* et *aperire* liberum. Nam ipse intelligunt Christum, qui a Joanne similis fingitur agno, non quod *fermam*, sed quod attributa. Ita multi,

sigillorum; nec poterat aperiri liber ejusque mysteria, nisi prius aperitis sigillis, ut jam dixi.

Secundo, ali respondent esse prolepsin, sive anticipationem. Preponi enim hic aperitionem libri que posterius, scilicet post resurrectionem sigilla contigit. Verum huc prolepsis durior et nimis anticipata videtur; presertim quia cap. vii, post aperitum septimum et ultimum sigillum, dicitur fuisse altum in celo silentium per dimidium horum; ergo non potuit tunc contingere hae seniorum et Angolorum adoratio, Deinde glorificatio.

Dico ergo, « cum aperiret, » id est, aperire ceperisset, « librum, » nam sensim et ordine aperire librum sigilla reservavit, ut patet cap. VI, vers. I et sequent. Significatur ergo hic actus inchoatus, non consummatus, utl et sepe alibi. Cum enim viderunt seniorum et angelorum Agnum possa aperire liberum, et de facto cum aperire primum sigillum, antequam illud plene aperuerit, statim proruppebit in doxologiam: unde Greca habent *το τέλος, cum aperiret librum;* et ita legit *Primasinus, Arias et alii:* licet Alcazar dicat se vidisse codicem *Greecum* in quo legebatur, *το τέλος, id est, cum aperiret;* si etiam legisse videtur nostri interpres.

Secundo, Rupertus: Cithara, ait, sunt pectora casta, cum plectro lingue laudes Dei personantia; phialae sunt corona suavemque Dei laudem; thymiam significat sacrificium, quod fideles per castimoniam et morum integratam Deo offerunt; phialae sunt piae easteque cogitationes, ex quibus hoc thymia exalat.

Tertio, Richardus rursum: Cithara, ait, sunt manus pulsantur, significant bona opera Sanctorum, quae suis effectibus, suaque fama quasi sonis surribus, aquae ac vehementibus, proximos ad Dei amorem excitant. Sic et Pannonus per citharas accipit spirituali harmoniam, ex variis virtutibus consonantia resonantiam, per quam Sancti semper Deum laudent. Est enim in cithara chordis suis cuique sonus, gravis, acutus, medius, atque aliis aliis: hos modulator et contentat arte sua cithareodus. Ita sensus in corpore sunt, quasi chordae in cithara, compositi: cithareodus est mens sapiens, quae cum illis imperat, discernit animus quid absonum, quid consummum sit, quale sit unicuique rei temperamentum adhibendum, ut nihil mediatur, aggrediat, faciat, quod modulis et tonis non respondeat, unde concors concordus exaudiatur. Hinc nomiuli concordiam diei putant, quod chordae varia in unam convenientiam harmoniam: licet ali concordiam a circa dictam malint. Ita Cicero *Tuscul. I:* « Aliis, inquit, cor ipsum animus videtur, ex quo excordes, recordes, concordesque dicuntur. » Hic sensus illustris est, sed moralis et tropologicus. Quocirca cithara hieroglyphicum est animi sedati et compositi, immo et causa. Hinc Spartani ad lyras cithareisque sonum acies instruabant, rejectis tubis et clasticis, ut sedatione animo praetulim aggredierentur. Unde Homerus strepitum et tumultum in congressu primo barbaris dedit, cum Graeci sensim et taciturni in pugnam progrederentur. Hanc tamen in Pompeio frigidam cunctationem repre-

(2) Jam quoniam expectatissime libri illius, e Dei manu traditi, legendi negotio unice dignus apparuit Messias, jure tota coelestis cohors in gaudium, veneracionem et glorificationem rapta, laudes canit tanto Redemptori pares.

headit Cesar, cum in Pharsalia ardore militum vicit evasisset. Ita Pierius, *Hierog.* XLVII, cap. x (1).

Quarto. Alcazar: Adoratio, inquit, Agui referenda est ad Missa sacrificium; ille enim gratiae Christo redemptori nostro præ ceteris placent, quia illi in altaris sacrifici referuntur: quod idcirco nominatur Eucharistia, id est gratiarum actio, et in eo Christo gratiae aguntur, quod nos sanguine suo redemerit, et plurimis aliis beneficiis, quae ex redemptione dimanarunt, cumulaverit. Hinc adorantes dicunt: «Quoniam oculus es, et redemisti nos Deo in sanguine tuo.» Ratio ejus est, quia censem ipse 24 seniores esse sacerdotes novi Testamenti, quorum propter est sacrificare ei offerre Missa sacrificium: haec enim est coram adoratio, et Eucharistia, id est, gratiarum actio. Habent ergo citharae, easque pulsant, id est exultant de gratias agunt Deo ob peccatorum conversionem. Agunt enim gratias Deo et Christo, quod hominibus duris suum spiritum communicavit, eum aperuit eis liberum signatum, id est, cum eos luce sua doceunt et Evangelii illustravit, ut fecit Saulo, cum eum efficeret Paulum. Cithara enim significant gaudium ac letitiae voluptam. Phiala aurea sunt calices aurei, quibus sacrificium Missæ offertur: hi enim calices spiritualiter praestant idem quod phialæ sive prunaria, in quibus odores incenduntur. Nam sacerdoties in calice missæ offerunt thymianam, id est contritionem et orationes eorum, qui ad Dei cognitionem et amorem sunt traducti. Unde in calicis oblatione dicitur: «Offerimus tibi, Domine, calicem salutaris, tuam deprecantes clementiam, ut in conspectu divinae majestatis tuae, pro nostra et totius mundi salute ascendat.» Verum haec omnia allegoria sunt et mystica, non litterala. Addit: alia plane est forma et usus phialarum, alia calicium; calices enim profundi sunt et arcu, phialæ late et plane, ut ipsæ eas depingit.

Quinto ergo, genuine et plane ad literam, per citharas *primo*, per synedochem intellige instrumenta musica, puta organa, citharas, chelydes, tibias, etc., quibus Sancti in corpore gloriose pulsant et laudant Deum: haec enim in celo fore insinuat hic S. Joannes, ut et cap. xiv, vers. 2, ubi et cœlo audiret vocem et symphoniam quasi «citharædorum citharæzantium in cithara suis». Corpora enim et aures Beatorum, uti et reliqui sensus, æque ac mens et spiritus, suam in celo habent voluptam, eamque summan. Major autem et suavior est melodia instrumentorum, quam vocum: summa vero melodia est planeque perfecta, cum vocibus organa, cithara et chelydes consonant et concordant. Si ergo hic in ecclesiis laudamus Deum, non tantum vocibus, sed et organis, aliquis instrumentis musicis, quidni et in

(1) Bossuetius: Cithara significant celeste gaudium, perfectissimum in Beatis sensum ac passionum cum ratione consonum.

celo, ubi longe plenior et consonantior erit laus et hymnodia? Porro cithara illæ celestes et organa longe nostris prefostiores, sublimiores et resonanteres sunt. Hinc S. Anselmus in *Elucidar.*: «O qualis, ait, voluptas auditus illorum, quibus incessanter sonant harmonies celorum, et concentus angelorum, dulcissima organa omnium Sanctorum!» S. Augustinus in *Meditat.*, cap. xiv. «Omne, ait, opus coram laus Dei sine fine, sine defectione, sine labore. Felix ergo, et vere is perpetuum felix, si post resolutionem hujus corporis audiens meruero illa cantica celestis melodie, que cantantur ad laudem Regis eterni ab illis superne patria civibus.» Et Clarius, cap. xxvi in *Hymno paradisi*: «Novas, ait, semper harmonias vox meloda concrepat, et in jubilum prolatæ mulcent aures organa; qui sunt victores, Regi dant preconia.»

Denique in *Vitis Sanctorum* legimus non raro eos audisse musicam, non tantum vocum, sed et instrumentorum celestium, uti de S. Francisco refert S. Bonaventura, quod, cum avevit audiens celestem musicam, Dei annuentes audierit angulum scitissimum citharan pulsantem.

Secundo, per citharas intellige cum Andrea Cesariensi et Areta, quamlibet modulationem et hymnodiæ, qua ore consono omnes Sancti uniformiter laudant Deum: ut si metapœcia, q. d. Expediti erant hi 24 seniores cum quatuor animalibus, parati prompti et avidi ad modulandum hymnos eucharisticos, et ad Dei Agnique laudes personandum, idque concorditer et consonanter, ac si omnes citharœdri fuissent. Nam in multarum vocum, æque ac cithararum, aliorum instrumentorum musicorum concentu, innuit eleganter admirabilis Beatorum charitas et concordia, atque maxima Dei Christique gloria, que ex illo concordi consensu, communione omnium doxologem eminet et splendet. Musica enim concordia est symbolum, ut non tantum sacri Scriptores, sed et Plato ac Cicero docuerunt. Nonnam citharas, quia haec suave resonant mœlos. Cœlo ergo competit cithara, ubi felix est voluptas; terra tibi sunt prælia.

Guilielmus Parisiensis, lib. II *De Univ.*, part. II, fol. 166, col. 2, ait: «Os eucujusque glorificati erit sicut cithara chordarum innumerabilium, et innumerabilium fistularum; et erit sonoritas ex ore uniuscujusque glorificati hominis concordia vocum sive sonorū innumerabilium, mira et incognitabilis nobis hic suavitatem sibi invicem consonant, et auribus perfectionis illius simul audibilium.» Hoc est quod ait Psaltes, ps. cxlv, vers. 5: «Exultabunt sancti in gloria, laetabuntur in cubilibus suis: exaltationes Dei in giture eorum.» Ubi S. Basilius: «Exaltationes, ait, hymnodias et psalmódias dicit.» Cithara ergo haec significavit sumnum Beatorum gaudium et jubilum; secundo, summam Dei laudem; tertio, summam eorum inter se concordiam et consonantiam.

Mystice et tropologicæ, Primus per citharam accipit crucem Agni, id est Christi (eius enim insigni gestant hi seniores Agni silphatores et ascellæ), ejusque passionis et mortificationis imitationem. Sic et Beda, Rupertus, Ansbertus et Hugo, per citharas accipiunt mortificationem carnis, per quam 24 seniores aliquæ Sancti ad cœlum, celestesque has citharas ac thronos pvererunt; idque *primo*, quia uti in cithara chordæ, sic in mortificatione membra distenduntur et cruciantur. Tales citharæ suave melos in auribus Dei resonantes, fure Martires in equilio distent et pulsati, uti S. Romanus, cuius haec est vox apud Prudentium in *Hymno*:

Miserum putatis, quod retrorsus pendeo
Extensus uluis, quod revulsor pedes,
Compugo nervis quod sonat crepitibus.

Et rursum:

Audite cuncti, clamore longe ac prædicto,
Emittite vocem de catastis celiorum.

In hac cithara eyenæum canticum cecinunt Guarðians Minoritæ Cantuarienses, qui cum suis Religiosis ab Henrico VIII, Anglie rege, anno Christi 1537, damnatus ad paibulum, cum scalas condescenderet, psaltembat: «Voluntarie sacrificabo tibi, et confitebor nomini tuo, quoniam bonum est, uti referunt *Martyrologia Anglie*.

Secundo, quia, uti Ansbertus, in cithara alias chordæ magis, alijs minus tendunt, ut alijs acutum, alijs gravis sonum edentes facient concentum: sic et in Ecclesia, alijs plus mortificationis subeunt, alijs minus, sed plus vacant operibus charitatis et misericordiae, atque ex omnibus pulsa fit consonantia que Deus laudatur.

Tertio, uti S. Gregorius, lib. III *Moral.*, cap. iii, sicut in cithara chorda, si minus tendatur, non sonat; si minus, rursum sonat: ita mortificatione, si levior sit, vel rigidor justo, in Dei auribus non sonat, nec in placis.

Quarto, sicut cithara ex inferiore parte sonat, ita mortificatione inferiores animæ vires et carnem domando, personare eas facit, Deumque laudare. Haec in S. Augustino in illud *Psalm. xlii*: «Confitebor tibi in cithara Deus, Deus meus; quo hic alludit S. Joannes.

Huius, noster Viegas et ali per citharas accipiunt predicationem Evangelii et verbi Dei, ipsosque ejus præcones, de quibus mystice ait Isaías, cap. xvi: «Venter meus ad Moab quasi cithara sonabit.» Ubi S. Hieronymus docet concionatores, quasi citharam, omnium virtutum consonantia excelle debere. Sic Clemens Alexandrinus in *Exhort. ad Gentiles*, ait Christum fuisse novum quemdam citharædum, qui nova consonantia suavitatem omnia ad se traxit instar Amphionis, de quo dicitur: «Morit Amphion lapides canendo.» Et instar Orphei, quem solo cantu teras, rupes attraxisse, fabulantur. *Postea.* «Sic id est gratia, et grato, quasi dicit: beum sanctitatis sanctaque famæ odore, et Christianæ simili eloquentia grata prædicat, ut cum Paulo Christi bonus odor sit in toto mundo in vitam. «Date nomini ejus magnificentiam in canticis laborum et citharis, q. d. Labia manus sociale, plectro labiorum æque a manu personate.

Christi, ejusque Evangelii laudes: haec harmonia corda etiam durissima mulcet; et ad Dei amorem et laudem pellicetis; itaque per vos, et per ipsos a vobis conversos, magnifice celebrabilis Dei Christique gloriam et gloriam. Hic sensus plus est et elegans, sed mysticus, non literalis, uti ejus auctores volunt. Nam horum citharizantium in hoc capite voces et melodia, ad litteram non dirigunt ad populum, sed ad Deum et Agnum, quos hymno eucharistico glorificant. Est ergo hic doxologia Dei et Agni, non autem concio ad populum, ne Evangelii.

ET PHIALIS AUREA PLENAS ODORANTORUM, QUE SUNT ORATIONES SANCTORUM. — Symbolum phialis adhibentur (revera enim in celo Sancti non egent phials, ut offerant Deo orationes sanctorum), visaque sunt Joanni; quia in phials soleat thymiamanta offerti in templo Salomonis, in altari thymiamatis, ad quod hic alludit. Thymiamanta enim componebatur ex odorantibus, puta ex galbano, stacte, onycha et thure queruila literalem et moralem explicationem recensui *Exodi* cap. xxx, vers. 34.

Nota: Orationes Sanctorum comparantur hic sufflui non cuiusvis rei, sed odorantorum. *Primo*, quia oratio instar thuri sursum ascendit. Hinc a *Psalms*, *Psalm. cxi*, vers. 2: « Dirigatur oratio mea sicut incensus in conspectu tuo. » *Secundo*, quia illi sunt odoratum, ita orationes Sanctorum Deum, ejusque nares subtiles et divinas oblectant. Hinc de sacrificio et orationibus Noe dicitur *Genes. viii, 21*: « Odoratusque est Dominus odorem suavitatis, et alii: Nequam ultra maldecimat terre. » *Tertio*, ut thus fæcetur, ita oratio peccatum abigit, Deique iram mitigat. *Quarto*, thymiamanta in igne adolebit et cremabatur: ita oratio in igne tribulationum exardescit. *Quinto*, thymiamanta fiebat ex aromatibus contusi, sic oratio ex animo mortificata et humili procedere debet. Hinc S. Gregorius, hom. 22 in *Ezech.*, explicans illud *Cantic. iii, 6*: « Quis est ista que ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aromatis myrræ, et thuris, et universi pulveris pigmentari? » Fumus, inquit, ex aromatibus compuncto est orationis concepta ex virtutibus amoris; que tamen oratio virgula fumi dicitur, quia, dum sola colestis postulat secreta, progrederit, ut ad terram petenda minime reflectatur. Subiungitur, Myrræ et thuris, quia thus in sacrificium incenditur, myrra corpora mortua conduntur, ne vermis corruptum. Quare myrræ et thuris sacrificiorum offerunt, qui et carnem affligunt, ne eis corruptiūs vita dominentur, et redolentem in conspectu Domini amoris sui hostiam incidunt.

Addit Viegas ignem quo thymiamanta in Sancto incendebantur, defterri convesuisse ex altari holocaustorum, quod erat in atrio, ad altare thymiamatis, quod erat in Sancto; quia videlicet orationum fervor ex perfecta mortificatione ori-

tur, a qua nunquam cessandum est, properat, sedius concupiscentie spiritui rebellandi motu; hoc enim significat ignis, qui jugiter in altari holocaustorum ex lege Dei, *Levit. cap. vi, 12*, alendum erat. Qui ergo oratione vacare studet non incumbens mortificationi, perinde futil, ac si quis sine igne thymiamanta incendere vellet. Unde *Cantic. cap. v*, vers. 1, dicitur: « Messul myrram meam cum aromatis meis, » quia nimurum ulrumque conjungendum est, mortificationis videlicet myrra et orationis aroma. Et *Cantic. cap. iv, 6*, dicitur: « Viam ad montem myrræ, et ad colum thuri; » que verba sunt sponsi, quasi dicat: Visitabo eos qui in arduis mortificationis operibus, tanquam in montibus, occupantur; et eos qui in dulcedine orationis, tanquam in collibus ex monte illis manantibus, congescentur. Oratio enim est quasi collis, qui ex monte mortificationis porrigitur: solent enim montes in colles desinere. Denique multi pulchrae habent citharae, id est, externas voces quibus Dei landae canunt, sed desitulunt phials aurei plenis odorantorum, id est, interna cordis devotione, que maxime in hac citharizatione requiritur.

Nota hie contra Vigilantium, Lutherum, Calvinum et alios flagionachos, Santos pro nobis orare, nosfrasque orationes Deo offerre. Idem faciunt Angelii, cap. viii, vers. 3. Porro id maxime competit Apostolis et Præfatis, quales erant hi 24 seniores: horum enim est, fidelium sibi subditorum orationes et necessitates Deo offerre.

9. ET CANTABANT CANTICUM NOVUM. — Grace *et cetera*, id est cantent assidue et jugiter. Quares cur hoc canticum dicatur *novum*? Respondeo, quia cantores erant novi, scilicet Apostoli et Patriarchæ, renovati, non tantum per gratiam, sed et per gloriam in celo.

Secondo, quia cantici materia era nova, scilicet nova Christi incarnationis, passio, redemptio; nova et ecclesiæ eius doctrina, nova beneficia, nova miracula, nova Sacramenta, nova lex, nova promissa, nova gratia, nova gloria; proprie vero hic erat nova novi libri tot mysteriis pleni, ita que obsignat, reservatio, in quo nova Christi et Ecclesiæ Victoria de suis hostibus, ac presertim de Antichristo, describitur: novum ergo hic Christo, novo vitori, canunt epinicionem. Audi Rupertum: « Canticum, inquit, novum dicitur, quia novum fuit Filium Dei hominem fieri et crucis mortem subire; novum fuit, resurgere et in celum ascendere; novum, remitti peccata et Spiritu Sancto visibiliter signari homines; novum, accipere sacerdotiblum sacra observacionis et regnum expectare immensam reprobationem. »

Hinc *tertio*, canticum hoc dicitur « novum, » id est singulare, exquisitum, eximium, juvandissimum, non semper hilaritate affectius mulcensque animum, ideoque iterum seruunque, immobiles et infatuos absque fastidio repleendum. Sic dicitur *Jerem. xxxi, 22*: « Creavit Dominus

novum, » id est rem singularem, eximiam, inau-
guram, « super terram, » nimurum « femina cir-
cumdat virum, » id est, virgo concepit Chris-
tum.

Quarto, « novum, » quia special cantique innovationem et glorificationem tam Agni, quam ejus sponsæ, puta Ecclesie et Sanctorum, letitiam et gloriam iam animi, quam corporis. Sic dicitur *Psalm. cxlii*, vers. 4: « Cantate Domino cantum novum. » Quod explicans Gilbertus Abbas, serm. 4 inter eos quos addidit S. Bernardi sor-
monibus in *Cantic.*: « Vere, inquit, novum, cu-
men nescit antiquitatem materia, fastidium gra-
fia, quia semper est amore recent, usi recentior. »

Vero enim novum, quod hominum animos ad eternam innovat beatitudinem. Denique legitur: Ne meministis priorum, et antiqua ne influen-
tia: nova quippe ego facio. Iuro nova, quia ab antiquo currentis natura nequaquam conclusa sunt legibus. » Et S. Augustinus, *Psalm. cxlix*, vers. 4: « Vetus, inquit, homo, vetus canticum; novus homo, novus canticum. Vetus testamentum, vetus canticum; novum testamentum, no-
vum canticum. Quisquis terrena diligit, vetus canticum cantat. Qui vult cantare canticum novum, diligat eterna. Ipsa dilectio nova est et eterna. Ideo semper nova, quia nunquam vetera-
raset. » Et inferior: « Omnes ergo qui innova-
tur in Christo, ut ad vitam eternam incipiunt perficere, canticum novum cantant; et hoc cantum pacis est, canticum hoc charitatis est. Quis-
quis se a conjunctione sanctorum separat, non cantat canticum novum: secutus est enim vetus-
tum animositas, non novum charitatem. » Ita
mysticæ et moraliter S. Augustinus.

Simili modo et causa ait Christus *Ioan. xii, 34*: « Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos. » Mandatum enim dilectionis. Hec fuerit antiquum, utpote legis na-
ture, tamen a Christo dictum et factum est no-
vum, ratione novi objecti et cause. Christo enim, qui caput est Ecclesiæ, incarnato, facta est singularis communicatio et unio membrorum Ecclesiæ,
tum inter se, tum cum Christo capite suo jam ho-
mogenio: unio, inquam, per naturam, per gratiam,
et maxime per sacramentum Eucharistie, quo Christus sa omnibus dat in celum, ut omnes
sibi et inter se invicem uniat; que unio funda-
mentum est magis singularis obligationis et ar-
toris amoris Dei, Christi et Christianorum. Pe-
hanc enim corporaliter uniti sumus Deo Verbo,
tologic SS. Trinitati, ideoque illam magis reda-
mare, magisque illi conjunctos, puta proximos,
diligere tenemur. Hunc sensum innuit Christus
dum subdit: « Ut diligatis invicem, sicut dilexi
vos, » quasi dicat: Ego novo modo dilexi vos,
at nova dilectione vos mihi et inter vos invicem
obstringerem, novamque dilectionis causam et
obligationem vobis suggererem; ergo par est ut
novo ardore que amore invicem diligatis, quam

ante. Exigo enim tantum a vobis, ut invicem di-
ligatis, « super terram, » nimurum « femina cir-
cumdat virum, » id est, virgo concepit Chris-
tum. Quarto enim tantum a vobis, ut invicem di-
ligatis, ut eo excitati invicem diligatis, sicut ego
dilexi vos: me ita vesti aman-
tem redamte, non tam in me ipso (qui hoc vas-
tro amore et subsidio non egeo), quam in mem-
bris meis, qui sum fratres vestri. Atque ut hoc
facias, aspicio vobis meam gratiam et spiritum,
non timoris, sed amoris, novo modo mitto
vobis Spiritum Sanctum; Christianis enim propriæ
hoc novum preceptum dedit Christus, non au-
tem omnibus hominibus, ut recte animadverfit
Ibidem Toletus. Jubet enim ut Christiani non
tantum se, quasi proximos propter Deum, sed
quasi fratres et unius corporis Christi membra
amitem propter Christum. Quocirca ad dilectionis
hujus officia et actus magis obligantur Christiani,
quam ceteri homines. Consequenter ad novum
Deo canendum canticum, ad novam gratiarum
actionem, ob novum hoc dilectionis beneficium
et preceptum ab eo acceptum, obligantur.

Alier Alcizar: sensu enim ex preconcepto suo
scopo et fine, cantico hoc grates Deo referri ob
novam Iudeorum haecenam rebellium et Ecclesiæ
omnium oppugnandum, ac presertim S. Pauli con-
versionem ad Christum. Verum de ea hic propria
non agi superius docui.

DIGNUS ES, DOMINE, ACCIPERE LIBRUM, ET APERIRE
SIGNACULA EJUS, QUONIAM OCCISUS ES. — Nota: « quo-
niam: » significat enim causam meritioriam. Unde
palet Christum, merito passionis et mortis suæ,
aceperisse a Deo potestatem revelandam cui vellet
future, circa regimen et propagationem Ecclesiæ
sue, preserfem ea que contingent sub tempora
Antichristi, et sub secundum eus adventum ad
Iudeum.

ET REDEMISTI NOS DEO. — Est hoc canticum qua-
torum animalium, id est angelorum primariorum,
sequa se ad 24 seniorum: non quod angeli a Christo
redempti sint; sed quod loquuntur ipsi cum
24 senioribus, qui omnes homines representant.
Cum iesu ergo, et pro iesi, quasi clientibus suis,
quorum ipsi sunt angelii et custodes, dicunt:
« Redemisti nos, » non pro se ipsis. Addit Rupertus
per Christum redemptos esse angelos, quia
per ipsum reparata est corum ruina facta per la-
psum diabolum, atque impletus est numerus
Beatorum et Ecclesiæ triumphantis. Pro redemisti
grace est ἡγέρσας, id est emisi nos; sumus ergo
servi empti Christi: hoc est quod ait Paulus:
« Empti estis pretio magno; glorificate et por-
tate Deum in corpore vestro, » *1 Corinth. cap. vi*,
vers. 20.

EX OMNI TRIBU, ET LINGUA, ET POPULO. — Duplex
est hic sensus: Prior, redemisti, tibique selegisti
nos paucos ex omnibus Gentibus, quasi popu-
lus singularis. Sicut olim ex omnibus mundi
nationibus selegisti tibi Israhel, ut esset tuus
populus, taueque Ecclesia, *Deuter. iv*, vers. 34.

Christus enim sua passione meruit accipere protestatem assumendi sibi in populum, sibique diligendi quoscumque voluerit: usque applicandi meritum sanguinis sui, non tantum quod sufficiat (sic enim omnibus hominibus applicunt), sed etiam quod officiam. Ita explicat Alcazar.

Secundus, q. d. Redemisti, Domine, nos Christianos ex omni gente. Nam Christianismus sparsus est per omnes gentes: licet enim hi 24 seniorum pauci essent, et ex paucis gentibus, ac fere ex Iudeis selecti, tamen representant omnes Christianos, et praesentes et futuros, sicut senatus representat totum populum. Totus ergo populi Christiani vocet et nomine loquuntur, dicuntque se ex omni gente redemptos a Christo ab eoque vocatos ad christianismi gratiam et salutem. Hoc est quod expressius dicitur cap. vii, vers. 9: « Post haec vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat: ex omnibus gentibus et tribus, et populis, et linguis, stantes ante thronum, et in conspectu Agni, amici stolis albis, et palme in manibus eorum; et clamabunt vox magna, dicentes: Salus Deo nostro qui sedet super thronum, et Agno. » Hoc est enim canarium novum, quo celebrant novum redemptoris mundi, id est omnium gentium, per Christum facte beneficium, quo meruit Christus facultatem resignandi hunc librum signatum, ut paulo ante dixi; ut nimur posset Joanni, et per Joannem omnibus Christianis omnium gentium, utpote a se redemptis sibi selectis, cum ejusque mysteria pandere et expiere. Itaque hic sensus non minus quam primus appositus est. Quocirca plenus erit sensus, si utrumque conjugans, q. d. Redemisti nos Christianos, Domine, nosque tibi sclegisti et sanctificasti, non ex solis Iudeis, ut olim; sed ex omni gente: sclegisti, inquam, nam multos alios ex omni gente in sua infidelitate aut peccatis reliquisti.

ET FECISTI NOS DEO NOSTRO REGNUM, ET SACERDOTES. — Ecclesia enim est regnum sacerdotale, et regale sacerdotium bei et Christi: consequenter Christiani sancti reges sunt et sacerdotes. Vide dicta cap. i, vers. 6. Additum hoc, quia talibus decuit pandi hunc librum signatum continentem futura Ecclesie mysteria: horum enim decet sacerdotes, que ac reges, esse concessio. Vere S. Augustinus in *Sententia*, Sententia 242: « Non caret, ait, regia potestate, qui corpori suo noverit rationabiliter imperare. Vere enim dominator est terre, qui carnem suam regit legibus disciplinas. » Unde sequitur:

ET REGNAMUS SUPER TERRAM, — tum hanc mortuentum: in hac enim Christiani regnant et dominantur carni, mundo et diabolo; tum illam viventum in celis, cum in illam transforemunt, ut hi seniores translati erant. Christiani enim qui adhuc hic vivunt, dominanter terre rebusque mortis; dum vero per martyrium aut mortem a Deum transire, dominanter et regnanti cum

Christo in celo: sunt ergo domini et reges celestes et terrene. Alludit ad id quod Deus promisit Ecclesia, *Isaiae* lxxiiii, 3, dicens: « Eris corona gloria in manu Domini, et diadema regni in manu bei tui. » Vide ibi dicta.

Unde nota! Ruperter non dicit « in terra », sed super terram, quia sancti, inquit, conditione in terra sunt, sed vita et conversatione super terram, et super terrena membra sua tenent primopatim. »

Quomodo in celis omnes Beati sint reges, ita explicat S. Anselmus, epist. 2 ad *Hugonem*: « Tanta erit dilectio inter Deum et eos qui ibi erunt, et inter seipsos, ut omnes invicem diligant sicut seniorum, sed plus ament omnes Deum quum seipsos. Et propter hoc nullus ibi volet, nisi quod Deus; et quod volet unus, hoc volunt omnes; et quod volet unus vel omnes, hoc ipsum volet Deus. Quapropter quidquid uniusquisque volet, hoc erit et de seipso, et de omnibus aliis, et de tota creatura, et de ipso Deo. Et sic singuli erunt perfecti reges, quia quod singuli volunt, hoc erit; et omnes simili cum Deo unius rex, et quasi unus homo, quia omnes unum volunt, et quod volunt, erit. » Et inferius cum dixisset pretium quo emittat hoc regnum, esset amorem, subdit: Denique quoniam regnare in celo non est aliud, quam sis gloriaris cum Deo, et cum omnibus sanctis angelis et hominibus per dilectionem in unum voluntatem, ut omnes stulantur simul una potestate: una Deum plus quam teipsum, et jam incipit terrena quod ibi perfecte vis habere. Concordia cum Deo et hominibus, si tantum ipsi a Deo non discordent, et jam incipit cum Deo et cum omnibus Sancti eius regnare. Num secundum quod se concordabis modo cum Deo, et cum hominibus in voluntate illorum, concordabit tunc Deus et omnes Sancti tecum in tua voluntate. Si ergo vis esse rex in celo, amio Deum et homines siue debes, et mereberis esse quod optas. »

41. ET VIDI, ET AUDITI VOCEM ANGELORUM MILITARIUM, — q. d. Ipsi angelos innumerabiles et audiunt vocem eorum; una enim consona voce clamabant: « Dignus est Agnus, qui occisus est, accepere virtutem, » etc. Ad litteram loquuntur, non de monachis et religiosis, quos Nazianzeni vocat angelos terrestres; sed de veris et celestibus angelis, qui sunt innumerabiles. Unde sequitur: **ET ERAT NUMERUS FORVM MILLIA MILLIUM**. — Graeca Compluteusia legunt, περισσότεροι περισσών, καὶ πλεύσιον, id est myriades myriadum, et millia milia. Porro myriades myriadum sunt decies milles dena milia. Alludit ad *Daniel*, vii, 10: « Milia milia ministrabant ei, et decies milles centena milia assistebant ei. » Alcazar ad litteram huc accipit de sacrificio Misse, quod celebrabant 24 seniorum, id est, sacerdotes: angelorum enim proprium est in Misse sacrificio assistere, et sanctissimum Christi corpus venerabundos conseruare. Verum superius decui huc omnia in celo vidi.

esse, non in terra, ac celestium gloriam significare, non terrestrem.

12. INCENTUM VOC MAGNA. — Vox magna indicat ingenitum animi affectum et ardorem ad glorificandum Deum et Agnum, eo quod hominibus patet esse librum Dei signatum; mire enim gaudent angeloi de hominum commodis et salute, Ideoque cum iis, et pro illo misere laudent Deum. « Clamor in bei auribus est desiderium vehemens, » ait S. Bernardus, serm. 16 in *Psalm. xc*. Nam « apud Deum valet non magnus clamor, sed magnus amor. » Unde S. Augustinus in *Serm.* : « Cum oras, ali, clama non voce, sed mente; nam et facientes adorant Deus. »

DIGNUS EST AGNUS QUI OCCISUS EST, ACCIPERE VIRTUTEM ET DIVINITATEM. — « Accipere, » scilicet ab omnibus hominibus, vel « accipere, » non in se, sed in mente et ore hominum, ut scilicet omnes homines agnoscent et laudent Agni virtutem, grecosque, id est, fortitudinem et divinitatem, quam a suis idolis ad Christum, cuius revera est, transferant. Nam aliquo Christus non potest mettere divinitatem, utpote quae in Christo praeescit eius existentiam et meritum, fuitque causa et ratio que eus operibus infinitum valorem et vim merendi tribuit, ut docent S. Thomas, III part., Quost. XIX, art. 3, Suarez et alii. Fassellus ergo Phothius, qui docuit Christum fuisse hominem purum, et ob merita vita sancte meruisse accipere divinitatem. Nam Christus ab initio sua conceptionis fuit Filius Dei, nec aliam habuit hypostasin quam Filius Dei. Hoc est enim quod de eo predixit Gabriel B. Virginis: « Quod ex te nascentur sanctum, vocabitur Filius Dei, et *Luce* i. Facescant multo magis Nestoriani, et nostri Sociniani, qui consent Christum nec ab initio incarnationis, ne postea fuisse Deum, sed sua sanctitate meruisse ut vocaretur Deus, id est vir divinus, quomodo judices vocantur Dil. *Fsol. LXXXI*: « Ego dixi: Dil estis, et filii Excelsi omnes. » Frustra enim ex hoc loco probare contendunt, cum exposito fante non alio dicunt, quam Christum meruisse divinitatem, id est nomen, famam et gloriam divinitatis; ut scilicet ab hominibus honoratur et coleretur, non tantum ut vir divinus, sed vere ut Deus, ut videmus eum totum mundum coli et adorari. Meruit autem nomen eorum, et famam et gloriam veram, non falsam, non ementiam; ergo revera habebat in se divinitatem, erisque Deus. Hoc est quod ait Apostolus, *Philipp.* cap. ii, vers. 5, de Christo: « Qui eum in forma Dei esset, non rapinam arbitratius est esse se aequali Deo, sed semetipsum exanimavit formam servi accipiens, etc. Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem erexit; propter quod ex Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen, quod est super omne nomen: ut in nomine Iesu omne genitum fluctuat, celestium, terrestrium, et infernorum; et omnis lingua confluat, quia Dominus Jesus Christus in gloria est

Dei Patris. » Ecce hoc fuit accipere Agnum divitatem. Ita Lyranus, D. Thomas, Perierius et alii. Sic sepe alibi jubemus Deo dare gloriam, honorem, sanctitatem, benedictionem, non in se (ille iusenim gloria et sanctitas cum in se sit immensa, et nihil addere possumus), sed apud homines, faciendo scilicet ut homines cognoscant, colant et laudent Dei sanctitatem et gloriam.

Nota: Sicut septem erant sigilla libri signati, quo continabant septem illustres divine propriae effectus, ita septem hic elegit dantur Agno occiso ea resstant, quibus laudatur et celebrantur septimplici laude, scilicet « virtus, divinitas, sapientia, fortitudo, honor, gloria et beneficium. » Si et cap. vii, vers. 12, Deo, eo quod suos a septem plagis liberavit, septuplex datur doxologia a quatuor animalibus et 24 senioribus, scilicet: « Benedictio, et claritas, et sapientia, et gloriam actio, honor, et virtus, et fortitudo Deo nostro. » Septimplici ergo laude et hymno celebrant septimplicem bei providentiam.

Nota secundo, pro divinitatem graece est μάρτυς, id est *dixitias*, et ita hic legunt Andreas, Aretas, Ticonius et Primasius. Sed alii passim legunt « divinitatem; » unde ita videtur fuisse primitus in Graeco: licet Alcazar « dixitias » in Graeco putat pro divinitate. Sermo enim est, inquit, de ostensione divinitarum in carum communicatione, id quod divinitatis est proprium, scilicet divitium esse in misericordia et beneficentia, id que videtur verius. Nam inter μάρτυς et δείκνυται illiterarum affinitas, ut non videatur pro μάρτυς irrepsisse δείκνυται.

Porro, Deus nomen accepit a μάρτυς, id est divitius, tam apud Latinos, quam Graecos et Hebreos: Latine enim dicitur Deus, quod nihil ei desit, aut quod omnia commoda hominibus det. Rursum Deum vocarent ditem, quasi divitium. Audi Ciceronem *De Natura Deorum*: « Terrena autem vis omnis atque natura Dil pati dedicata est, qui dives, ut apud Graecos μάρτυς, quod et omnia recidunt in terras, et orientur e terris. » Graeci μάρτυς, id est Pluto, vel Plutus Deus, a μάρτυς, id est divitius, nomen accepit. Hebreo dicitur τοῦ σαδαῖ, quasi τοῦ σέχε δαι, id est cui est sufficientia, abundantia, cornucopiae omnium rerum: hanc enim significat dai; unde multi Latinus, et Graecus δείκνυται, Jovis nomen, deducunt. Sic et in lingua Illyrica Deus nomen habet a divitibus; Illyrici enim Bogh est Deus, Bogath, diversi, Bogatz, divitiae. Deitas enim in eo consistit, quod sit dives et affluens omni sapientia, honestate, justitia, omnibusque gratis, attributis, perfectionibus, omnique bono. Hinc de Deo ait Apostolus, quod sit « dives in omnes qui invokeant illum, » Rom. x, 12. Et de Christo: « Propter vos genuis factus est, cum esset dives, » II Corint. viii, 9. Et: « Deus autem, qui dives est in misericordia, » Ephes. ii, 4. Et: « O altitudo divitiarum sapientiae et scientiae Dei! » Rom. xi, 33.

ET SAPIENTIAM, — scilicet plenam et perfectam, puta rerum omnium cognitionem, ait Glossa. Unde Ludovicus Molina, *I part.*, Quæst. XII, art. viii, disp. 8, memb. 7, ex hoc loco probat Christum hominem in verbo videre omnia praeterita, praesentia et futura, id eoque videre infinita; quia debet ut ejus actualis cognitio ut minimum tam late pateat, quantum ipsis dominatio ac potestas sese extendit, thes aulam ad omnia jam dicta se extendit. Ergo, etc.

13. ET OMNEM CREATORAM. — Sicut versu precedenti angelis, hic omnes aliae creature in visione visae sunt Joanni laudare Agnum, ob rese ratum ab eo librum signatum : quo per prosopopiam significatur admirabile fuisse Agni beneficium in resarcendo libro, ob quod omnes angeli et homines jubilent, ita ut cœlum et terra, omnes que creature irrationalis exultare videantur, ac re ipsa exultarent, si sensu et ratione predicta es sent. Congaudient enim hominibus quasi heresis : crea enim sunt a Deo ut serviant homini; unde et cum homine renovationem sui exspectant, Rom. viii, 19. Addit Rupertus : Gaudent, inquit, non quia redempta, sed quia creata sunt, id eoque Deum laudant non rationali aut vocali confessione, sed naturali quadam sui status presentatione.

QUE IN COELO EST, — puta sol, luna, stellæ. Ita Ambrosius, Rupertus et Pericus. Alter Alcazar : nam « esse in celo » referit ad Christianos; « esse super terram », ad Iudeos; « esse sub terra », ad dæmones et dæmonios; « esse in mari », ad Gentiles, » q. d. Omnes Christiani, Iudei, Pagani et dæmones, licet invisi, glorificant Agnum. Verum hoc mysticum est, non litterale.

ET SUB TERRA. — Hic sunt animæ existentes in Purgatorio; illæ enim sicut in pennis sint, amant tamen et laudent Deum et Agnum, a quo brevi sperant liberationem, salutem et gloriam. Ita Franciscus Suarez, Riba et alii passim. Rursum, sunt damnati et dæmones, qui coguntur Deum et Christum agnoscere et reveri, non voluntaria confessione, sed coacta concessione, ait Rupertus et S. Gregorius, IV Dialog., cap. XLII.

Dices : *Psalm. cxiii, vers. penult.*, et *Baruch. II, 47*, dicitur : « Non mortui laudabunt te, Domine, neque omnes qui descendunt in infernum. » Respondet : *Sensus est* : Mortui non laudabunt te, Domine, scilicet ea ratione et modo, quo nos viventes laudamus, nimirum voce communi et publica coram viventibus. Vide dicta *Baruch. II, 17*.

ET QUE SUNT IN MARI, — puta pisces, margarita et gemme, etc.

ET QUE IN EO, — scilicet « mari ». Graeca jam habent, » in ære, que in eis, scilicet celo, terra et mari. Repetit » in mari, subdens, « et que in eo, » ut significet creature in mari existentes longius abesse a glorificatione Dei et Agni, et tamen revera Deum et Agnum glorificare. Tergo ergo et que in eo confirmatio est ejus quod præcessit,

« Et que sunt in mari. » Alter Riba : refer entim » in eo ad Graecum καὶ τὴν, id est creaturam, quod est neutrum, q. d. Omnia que sunt in ha- creatura celi, terra et mari.

Nota : Hoc omnium creaturarum doxologia significat omnes creature esse sub Christi, aequo as Dei domini et imperio, illudque me tunc cogituras, veneratas et adjutorias in extremo iudicio, cum mysteria hujus libri signati, puta indicium universale totius mundi, ipsaque Christus iudex toti mundo gloriose apparuit. Tunc enim plangent omnes tribus terræ, et pugnabit orbis terrarum pro Christo contra insensatos; omnis creatura videbit quod ipse sit iudex vivorum et mortuorum : quoicunque eum ut talonem celeret et adoraret.

DUCENTES, — muta voce, qua letabundæ creature suo modo laudant Dœmum creatorum suum. Huc spectat illud Philonis, lib. De Plantat. Nœ, paulo ante finem : « Fertur, inquit, fabula a sapientibus viris ad posteros per manus tradita. Est autem talis. Olim cum totum mundum opifex solvet, quendam a Prophetis rogarvit, num quid desideraret nondum creatura sive in terra et aqua, sive in aere et celo? Respondit ille esse quidem perfecta et plena ubique omnia, unum tamen se requiri, laudatores horum sermonem, qui in rebus omnibus vel quod minimum obscurissimumque videtur, non tam laudet, quam enarrat; ipsam enim narrationem operum Dei sufficientissimam esse laudem, nullo elemente antarcti. Hoc responsum Patri universorum placuisse fertur; nec multo post exortum genus canorum et mustorum, ex una divinarum potentiarum virginem memoriam, quam inmemoriam vocant. Haec est præcorum fabula : ex cuius auctoritate discimus nihil esse Deo magis proprium quam benefacere, nihil item creatura quam gratias agere, cum præterea nihil reprehendere valent.

Moraliter, discimus hic ab angelis et coelitibus variis actus gratulationis, amoris, laudis et jubili, quibus Deum et Agnum crebro ob summam ejus majestatem, sapientiam, sanctitatem, at ob beneficia creationis, conservationis, gubernationis, etc., sed maxime incarnationis Verbi et redemptionis nostræ, celebrare debemus. *Primum* est ipsa ejus cognitio, consideratio et professio, qua profitemur ipsum esse oceanum immensum essentiae, bonitatis, sanctimonie, perfections, beatitudinis et glorie, a quo veluti fonte omnes angelii, homines et creature guttulas sua entitatis, sapientiae et virtutis emendant et participant. Ipse enim est omnium principium, omnium finis, omnium conditor, imo creator ex nihilo, omnium sustentaculum, omnium locus, omnium ævum, duratio, terminatio, ordinatio, conexio, concordia, consummatio, presentium per gloriam et gloriam, quam per Christum nobis communicat. Ipse est omne bonum angelorum et hominum, ac totius naturæ, que est, et que non est.

sed esse, et ab eo creari potest. Ex hoc actu sequitur secundus, scilicet summa ejus reverentia et admittatio; considerantes enim imensam hanc divinitatem ejus excellentiam, et ex altera parte nostram vilitudinem, et abyssum nihil, summe eam reveremur et admiramur, summeque nos sub ea demittimus et humiliamus, perinde ac Se- raphini pro reverentia velant facies suas coram ea, Isaïa vi, 2. *Tertius* est actus amoris concupiscentiae, quo cum ut auctorem omnis nostri boni summe diligimus, cœquem dicimus : Tu Deus meus, et omnia mea, « Deus cordis mei, et pars mea Deus in celo. » *Quartus* est actus amoris amicitiae, quo eum purissima charitate et benevolentia amamus, quia propter suam infinitam præstantiam et dignitatem infinite dignum est omni amore, omni gloria, omni laude, omni cultu, omni veneracione, omni obedientia et obsequio. In ipso enim est omne bonum, omne pulchrum, omne decibile, omnis dulcedo, omnis quietes, omnes divites, omnis nobilitas, omnis maiestas, omnis sapientia, omnis potentia, omnis gloria, et quidquid mens concipere potest, omne infinites plura. Quocunque mens amans hoc bonum immensum, fastidit omnina bona creatura, velut umbras, somnum et temem picturam illius summi boni. Porro S. Bernardus, S. Bonaventura et Richardus Victorinus, tract. De Gradibus Charitatis, hujus amoris variis assignantum gradus, tum effectus et dotes. *Primus* est, quod amor sit inseparabilis, ut anima cum Apostolo dicere possit : Quis non separabit a charitate Christi? *Secundus*, quod sit insatiables ; ignis enim nungunum dicit : Sufficit. *Tertius*, quod sit invictus. *Fortis* enim est « ut est mors dilectio; et aque multa non poterunt extingueri charitatem. » *Quartus*, quod sit decibilis, ut dicit anima hoc amore ebræi : « Introdixit me rex in carria sua ; fulcite me floribus, stipate me manus, quia amore languo. » *Quintus*, quod vulne-

ret animum ardentibus desideriis, et plurimis, qui bus optat et preconat quantum potest, ut omnes

eum cognoscant, timeant, ament, colant, laudent.

Sextus, quod semper Deum sicut, semper

eum presentem habeat; in omni creatura ad cum

ascendat, eumque contempletur. *Septimus*, quod

desiderat dissolvi et esse cum Christo, non tan-

gio vite, sed ut frustra dilecto suo.

Ex hoc amore sequitur quintus actus summi

gaudi, quo mens gaudet de Deo Creatoris, Do-

mini, Patris et Redemptoris sui attributis et per-

fectionibus immensis, nempe quod Deus noster

sit optimus, potentissimus, sanctissimus, glori-

osissimus, omnibusque bonis quaquaversum cir-

cumficit. Ex gaudio sequitur sextus actus grati-

lationis, quo illi tanquam Deo nostro tantam ma-

jestatem, tantas opes, tantam felicitatem gratula-

ntur, dicentes : In te omnis gloria et dignitas, om-

nes divitiae et thesauro, omnes voluptes et con-

solationes, omnes delicias, omnis gaudia, omnes

beatitudines. Tibi omnia ista debentur, et si quid

illis decesset, aut si quid iis addere possem, omnia

mea ad id liberalissime expanderem. Tu enim

is dignissimus es : tute divinitati hec congruant.

Tibi ergo ea gratulor, libi congaudeo. Ex grati-

atione sequitur septimus actus jubilii, quo cum

Bœtis exultantes de tanta Dei nostri gloria, jubila-

tamus et dicimus : Sedenti in throno et Agno

benedictio, et honor, et gloria, et potestas in sa-

cula seculorum, » in eo enim jubilat mens, quæ

infinites pluris est omnibus que sunt, et in infi-

nitis mundi esse possunt; qui infinito amore et

jubilo dignus est : ac proinde in eum totum cor

sum laudando et exultando effundit, optareque,

si fieri posset, infinita corda, quibus eum infinitis

amoribus et laudibus celebraret; denique invi-

tat omnes angelos, omnes homines, omnes celos,

omnis animantia, omnia creata, ut secum ei ju-

bilent, atque : Benedicte omnia opera Domini

Domino, laudate et superexalte eum in secula. »

CAPUT SEXTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Agnes aperit septem libri signati sigilla, nimisrum : Primum aperit, vers. 1, et exit equus albus cum equite habente arcum et coronam. Secundum aperit, vers. 3, et exit equus rufus cum equite habente gladium magnum. Tertium aperit, vers. 5, et exit equus niger cum equite habente in manu statern. Quartum aperit, vers. 7, et exit equus palidus, cui insidel mors, quem sequitur infernum. Quintum aperit, vers. 9, et prodeunt anime sanctorum Martirum petentes vindictam. Sextum aperit, vers. 12, et fit ingens terræ motus, sol obscuratur, luna ut sanguis rubescit, stellas de celo cadunt, omnes homines territi in speluncas se abdunt.

1. Et vidi quod aperisset Agnus unum de septem sigillis, et audivi unum de quatuor animalibus, dicens, tanquam vocem tonitru : Veni, et vide. 2. Et vidi : et ecce equus